186

I 100

CENTRALE V. E. II

BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE V. E. II ROMA
204
16 A
9
S. 6. 29.

Digitized by Google

Bellator Chiancef

204.16.A.9

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

204
16
ff
9

BELLATOR CHRISTIANVS:

Hoc eſt,

RATIO CHRISTIANE, PIE, FELIciterque bella & apparandi & gerendi: ſummorum Imperatorum, Regum, & aliorum Chriſtianorum Ducum exemplis expreſſa, & notis breuibus illuſtrata.

ACCESSERVNT SS. AMBROSII ET Auguſtini militaria monita: Vetus præterea Romanorum militaris diſciplina à Ioſepho deſcripta: Necnon Precatiunculæ militares ex ſacris literis, potiſſimùm Pſalmis Dauidicis, petitæ.

AVTHORE

L. P. MATTHAEO BEMBO SOCIETATIS IESV Doctore Theologo.

Coll. Rom. Cat. B.

BIBLIOTECA NAZ. B. ROMA VITTORIO EMANUELE

COLONIAE AGRIPPINAE,

In Officina Birckmannica ſumptibus Hermanni Mylij.

ANNO M. DC. XVII.

Cum conſenſu Superiorum.

Digitized by Google

1. Machab. 3.

Surrexit Iudas & adiuuabant eum vniuerſi, qui ſe coniunxerant patri eius, & præliabantur prælium Iſrael cum lætitia. Et dilatauit gloriam populo ſuo: & induit ſe loricam ſicut gigas: & ſuccinxit ſe arma bellica ſua in prælijs: & protegebat caſtra gladio ſuo. Similis factus eſt leoni in operibus ſuis, & ſicut catulus leonis in venatione. Et perſecutus eſt iniquos & qui perturbabant populum ſuum: & repulſi ſunt inimici eius præ timore eius: & directa eſt ſalus in manu eius: & lætificabat Iacob in operibus ſuis: & in ſeculum memoria eius in benedictione.

Diuus AMBROSIVS *ſermone 66.*

Non eſt delictum militare; ſed propter prædam militare peccatum eſt.

Idem libro 1 de Fide ad Gratianum.

Vincere parat qui Fidem vindicat.

Diuus AVGVSTINVS *epiſtola 202.*

Pacem debet habere voluntas, bellum neceſſitas.

Idem ibidem.

Valde turpe eſt, vt quem non vincit homo, vincat libido; & obruatur vino, qui non vincitur ferro.

THEODOSIVS *Imperator.*

Imperatoria acies ſtat non armis, ſed cauſis.

IVSTINIANVS *Imperator.*

Benè gubernat humana, cui priùs diuina placuerint.

SERE-

SERENISSIMO PRINCIPI AC DOMINO, D.

LADISLAO SIGISMVNDO

POLONIAE AC SVECIAE PRINCIPI, DOMINO D. Clementiſsimo

SALVTEM ET FELICITATEM.

*P*Roficiſcenti tibi, PRINCEPS *Sereniſſime, Dei Opt: Max: nutu, ac S. R: M. parentis tui deſideratiſsimi, totiusq́; Reipub: voluntate, ad fines Regni pacandos, hoſtiumq́; finitimorum bella propulſanda, ſimul res Moſcouiticas componendas, & Magnum gentis illius Ducatum obtinendum; ſatis ſcio non defuturos ex tanta Regni nobilitate, qui ſe tam neceſſariæ & glorioſæ expedi-*

peditionis comites adiungant: & cùm naſcenti gloriæ tuæ impenſè faueãt, tum pro communi Eccleſiæ Reiq́; pub. bono, ſe, fortunasq́; capitaq́; ipſa adeò ſua libenter deuoueãt: ex quibus hos centuriones, illos ſigniferos, alios cohortium tuarum Præfectos & Tribunos, nonnullos etiam conſiliorum tuorum conſcios, ſummæq́; rei adminiſtros & moderatores ſis habiturus. Ego verò cùm hæc res benè gerendæ non mediocria eſſe præſidia haud diſfitear, bellaq́; viris & armis conſtare probè intelligam; alios tamen inſuper, non tam comites & auxiliares, quàm felicis expeditionis tuæ Duces, ex varijs Chriſtiani orbis partibus accerſitos maximis aliquando imperijs bellisq́; perfunctos, rerumq́; geſtarum gloriâ florentiſſimos, Conſtantinos ſcilicet illos, Theodoſios, Arcadios, Clodouæos, Ludouicos, Iagellones, Beliſarios, Narſetes, aliosq́; immortalitati conſecratos heroës tibi cenſui ſubmittendos & commendandos. Quibus enim ducibus melioribus & ſapientioribus, iuuentus tua ad omnia ſumma nata, &

ſin-

Google

ſingularibus naturæ doctrinaq́; muneribus cumulata, tutiùs committi regenda poteſt, quàm his, qui ſummis ipſi imperijs præfuerunt: exercitus maximos ſæpius ductarunt: multa bella geſſerunt: cum potentiſſimis hoſtibus conflixerunt: memorabiles ex eis victorias reportarunt: deq́; profligatis tandem & ſubactis feliciter & glorioſè triumpharunt? Hi tibi, PRINCEPS *Ser.me, conſilio certo fideliq́; non ad gratiam tantummodò tuam excogitato, libenter præſtoq́; ſemper aderunt, exemploq́; adeò ipſo, quod in bellis caput eſt, præibunt. Ab his tacentibus licet, vnde bella auſpicanda & gerenda, quæ diſciplina in caſtris retinenda, quid in ſummo rerum diſcrimine potiſſimum faciendum, nullo tuo periculo, minimo etiam labore quietus ſecuruſq́; intelliges. Horum ego nonnulla præclarè geſta, ex probatis grauibuſq́; ſcriptoribus bona fide collecta, verbiſq́; ipſorum proprijs exſcripta, pauculis ad ſingula notis adiectis tibi*, PRINCEPS *Ser.me quàm demiſſiſſimo animo offero,*

tuoq́ celſiſſimo nomini do dedicoq́. tum quòd id, quicquid eſt exiguæ operæ & laboris, Ser.^mi Regis parentis tui optimi maximis erga Societatem noſtram beneficijs debere me intelligam; tum quòd tibi ipſi ob regiam tuam ſummisq́ imperijs dignam indolem, ex animo quàm optimè velim; tum denique quòd te primum hoc immortalis gloriæ curriculum ingredientem omnibus diuinis humanisq́ præſidijs eſſe quàm inſtructiſſimum percupiam. Adieci perpauca grauiſſimorum Doctorum, clariſſimorumq́. Eccleſiæ Catholicæ luminum, Ambroſii & Auguſtini præclara militaria monita: veterem præterea Romanorum diſciplinam militarem à Ioſepho breuiter ſuccinctéq́ deſcriptam; nonnullas inſuper perbreues precatiunculas, ex diuinis literis & pſalmis potiſſimum excerptas. Accipe igitur hoc primum munuſculum meum, PRINCEPS *Ser.^me eâ, quæ tibi innata eſt, propensâ erga omnes humanitate: neque tam me reſpice, quam illos, quos tibi repræſento vel ſolis nominibus*

heroas

Digitized by Google

heroas illuſtres. Cum his eſto, tuaq́ communica: ad horum exemplum te compone. Viues & viues Dei Opt: Max: gloriæ, Eccleſiæ Catholicæ bono, Reipub: noſtræ præſidio, sereniſſimæ Domui tuæ ornamento, Regis denique ſereniſſimi parentis tui longè optatiſſimi honori & conſolationi. Viues aptus Regnis & Imperÿs, orbis Chriſtiani decus, hoſtium formido pauorq́, bonorum denique omnium amor & deliciæ. Deus te, PRINCEPS *optime, quàm diutiſſimè ſaluum ſeruet & incolumem. Varſauiæ ex domo noſtra, Cal: Maÿ, Anno Domini 1617.*

Serenitatis Tuæ

humillimus in Chriſto ſeruus

MATTHAEVS BEMBVS Societatis IESV.

BELLATOR CHRISTIANVS.

I. *Exemplum Conſtantini Magni Imperatoris cum Maxentio præliaturi.*

Ex Euſebio de Vita Conſtantini, libro 1.

CONSTANTINVS Imperator, cùm comperiſſet multò firmiore cõtra Maxentium tyrannum præſidio ſibi opus eſſe, quàm quod res militaris ſuppeditare ſoleret, Deum quæ-

Quæ auxilia in bello firmiora.

ſiuit ſibi adiutorem; *a* ratus auxilijs, quæ ex armis & militum manu petuntur, vix ſecundas tribuendas; *a* quæ ſunt ex Deo, nec viribus expugnari, nec vlla frangi violentia poſſe. *b* Quocirca huius opem precibus implorauit, hunc orauit hunc obteſtatus eſt, vt tum quinam eſſet, ipſi vellet ſignificare: tum rebus quas apud animum propoſuiſſet, dexteram, velut adiutricem porrigere. Imperatori igitur iſta pre-

precanti, obnixeque flagitanti, viſio quædam diuina, & inprimis admirabilis apparuit. 6 Cùm iam ſol ad medium cœlum aſcendiſſet, die in pomeridianum tempus paulùlum inclinante, dixit ſe crucis ſignum ex lucis ſplendore figuratum, in ipſo cœlo ſoli imminens manifeſtò oculis aſpexiſſe, inque eo inſcriptionem conſignatam, quæ hæc verba complectebatur: IN HOC VINCES. Admiratio ingens ipſum, & totum exercitum, qui eum quepiam iter facientem comitabatur, atque adeò huius prodigij ſpectator factus erat, inceſsit. Se verò dubitatione admodum intra ſe diſtrahi, quid tandem illud oſtentum ſibi vellet, aſſeruit. Atque illum diu multùmque de eo cogitantem oppreſsit nox. Ibi ei dormienti, Chriſtum Dei cum ſigno in cœlo monſtrato viſum eſſe, præcepiſſeque, vt exemplari ad imitationem illius ſigni quod in cœlo apparuerat, fabricato, eo tanquam præſidio in prælijs cum hoſtibus committendis vteretur. Ille ſimulatque dies illuxit, ſurgens, primum arcanum illud viſum amicis exponit: deinde artificibus, qui aurum & lapides pretioſos affabrè ſculpere norant, accerſitis, medio inter illos loco aſsidet, verbis ſigni deſcribit effigiem, eam auro & lapidibus pretioſis imitatione adumbrare mandat. Quam quidem effigiem contigit, vt nos o- Viſio diuinitùs oblata Conſtãtino. S. Crucis ſignum.

culis olim contemplaremur: ipſe enim Imperator, eam nobis oſtendere dignatus eſt. Conſtantinus ergo admiranda illa viſione obſtupefactus, nullum alium Deum, quàm qui ipſi apparuiſſet, colendum eſſe ſtatuens, ſacerdotes & profeſſores religioni & verbo illius initiatos accerſit: quis eſſet Deus ille ſciſcitatur: quid etiam ſibi vellet viſio illa, quæ de ſigno fuiſſet ipſi patefacta. Hi hunc Deum reſpondent Dei vnius ac ſolius vnigenitum filium eſſe, ſignum autem, quod apparuerat, immortalitatis notam eſſe, trophæumque victoriæ illius de morte reportatæ, quam olim, cùm in terra verſabatur, fuiſſet aſſecutus. Cauſas etiam docent eius aduentus, accuratamque illius inter homines œconomiæ rationem ei ſuggerunt. His rationibus quanquam probè erudiebatur ille quidem, viſionis tamen ipſius oculis ſubiectæ adhuc tenebatur admiratione. Atque tandem, vbi cœleſte viſum cum ſacerdotum interpretatione contulerat, animo confirmatus fuit, pro certo perſuaſus, earum rerum cognitionem ſibi diuinitùs oblatam eſſe, ac propterea in diuinam ſacrarum literarum lectionem, iam omni cura & cogitatione incumbere ſecum decreuit. Itaque primùm Dei ſacerdotibus ſibi tanquam aſſeſſoribus aſcitis, ſtatuit Deum, qui ipſi apparuiſſet, omni genere cul-

Conſtantinus dedit ſe lectioni ſacræ Scripturæ.

tus

tus & obſeruantiæ venerari. Deinde ſpe bona in illo poſita firmè munitus, de cætero permagna cupiditate ferebatur, ardentes incendij tyrannici faces, ad terrorem intentatas, penitùs extinguendi. Deo itaque moderatore ſibi patrono ante oculos propoſito, & Chriſto Seruatore, adiutoreque inuocato, *d* & ſalutari ſigno, tanquã victorię trophæo ante armatos ſuos & ſatellites collocato, cum toto exercitu procedit; Romanis libertatem, quam à maioribus accepiſſent, recuperaturus. Cùm verò Maxentius *e* machinis præſtigiarum magis, quàm ſubiectorum beneuolentiæ confideret, & nullo modo extra portas ciuitatis egredi auſus eſſet: & omnem locum, agrum, & ciuitatem etiam, quæ ipſius ſubijciebatur imperio, ingenti armatorum multitudine, & infinitis copijs muniuiſſet. Imperator Conſtantinus Dei auxilio vixus, primam, ſecundam, & tertiam tyranni aciem adoritur: & omnibus primo impetu perfacilè ſubactis vniuerſam propè Italorum peragrat regionem, adeò vt iam quàm proximè Romam aduentaret.

In Deo ſpẽ locat.

Iubet præferri exercitui ſignũ crucis.

Maxẽtium profligat.

a Dignus quouis bellatore Chriſtiano ſenſus exiſtimare, auxilijs quæ ex armis & militum manu petuntur, vix ſecundas tribuendas: at quæ ſunt ex Deo, nec viribus expugnari, nec vlla frangi violentia poſſe. Sic Dauid bellator eximius

mius dicebat: *Non enim in arcu meo ſperabo, & gladius meus non ſaluabit me; ſed dextera tua & brachium tuum.* Pſal. 43.

b Vnicuique bellatori ante omnia diuinum auxilium eſt enixè implorandum.

c Solet interdum Deus Imperatores pios de futuro belli euentu felici varijs modis & rationibus facere certiores.

d Vſus ſigni Crucis in vexillis & labaris militaribus pius & ſalutaris.

e Nullis præſtigijs vel augurijs vanis & obſeruationibus in bello vtendum vel fidendum.

II. Exemplum eiuſdem Conſtantini cum Licinio pugnaturi.

Ex Euſebio, libro 2. de Vita Conſtantini.

Constantinus ante bellū precibus vacat. Sacerdotes præſto ſibi vult adeſſe.

CONſtantinus conſuetum militaris expeditionis contra Licinium apparatum inſtituit, collocatis ante vniuerſa agmina tam peditum quàm equitum labaris cruce inſignitis. Precibus ſi vnquam aliàs, iam etiam ſibi opus eſſe intelligens, *a* Dei ſolicitabat ſacerdotes, vt ſemper cum ipſo verſari, ſemperque præſto eſſe vellent, hosque tanquam animæ cuſtodes ducebat. *b* Seruatori ſuo preces fundendi tempus vacuum & ſolutum dicauit: *c* & crucis tabernaculo extra caſtra etiam longiſsimè fixo, ibi ſinceræ & piæ meditationi ſe dedens more veteris illius Dei prophetæ, quem extra caſtra tabernaculum fixiſſe diuina confirmant oracula, Deum orare cœpit. *d* Nonnulli etiam quos ipſe ob fidei & pietatis ſtudium

Tabernaculum orationis cauſa figit.

Imitantur eum cęteri.

dium ſatis ſpectatos habuit, in idem munus cum eo vnà incumbebant: hocque etiam alias exequi ei erat in more poſitum; cùm bello cum hoſte decertare conſtitueret. Nam ſicut propter ſecuritatem tardior in rebus gerendis fuit, *e* ſic Dei conſilio omnia adminiſtrare conſultum ſtatuit. Et cùm iam vacuo animo attentè Deo preces adhibebat, ſemper aliqua diuina viſione dignatus fuit: ac poſt illud tanquam diuino inſtinctu impulſus, *f* exilijt è tabernaculo, & derepentè exercitum incitare cœpit mandauitque, vt nulla mora interpoſita ipſam gladiorum aciem experirentur. Qui ex improuiſo hoſtes adorti homines cuiuſque ætatis conciderunt: atque interdum puncto ferè temporis partâ victoriâ, trophæa contra hoſtes inſignia ſtatuerunt. Ad hunc modum Imperator etiam iam antea in prælijs committendis, & ſeipſum gerere, & exercitum regere conſueuit: quin etiam Deum ſuæ ipſius animæ præponere & illius conſilijs omnia tranſigere, *g* diligentemque adhibere cautionem, ne inter dimicandum fieret multorum cædes, vnde non magis ſuorum, quàm hoſtium ſaluti proſpexit. Quapropter ſuos, cùm fuiſſent in pugna victoriam adepti, hortari ſolebat, *h* vt captiuorum misererentur: & cùm homines eſſent, naturæ humanæ nequaquam eos caperet ob-

Tardè res gerit ob ſecuritatem.

Deo preces adhibet.

A precibus maius cõferit.

Vitat multorum cædes in prælio.

Monet milites miſericordiæ erga captiuos.

obliuio: atque ſi aliquando militum animos ferociores cerneret, *i* auri munuſculo eos refrenare, præcipereque, vt qui aliquem ex hoſtium numero viuum cepiſſet, aliqua certi auri ſumma remuneraretur. Atque hanc velut illecebram ad hominum conſeruationem Imperatoris excogitauit prudentia: adeò vt infiniti etiam ex ipſis barbaris incolumes euaſerint, Imperatore ipſorum vitam auro redimente. Quemadmodum igitur hæc, & infinita his ſimilia, etiam aliàs Imperator facere conſueuerat: ſic in præſentia de more ſuo ante initum prælium in tabernaculo ſeparato, tempus precibus ad Deum fundẽdis liberum addixit: *k* ab omni licentia & vitæ ratione luxu diffluente ſe ſeuocauit, inedia & corporis afflictatione ſeipſum coercuit, vti Deum ſibi cum precationibus ſupplicibus placatum, tum benignum adiutorem haberet, eaque peragerent, quæ Deus eſſet illius animo iniecturus. Porrò autem, vtpote natura vigilans & attentus per magnam Reipub. curam ſuſcepit, *l* nec magis pro ſuorum, quàm pro hoſtium ſalute precatus eſt; *m* ac tandem cùm hoſtes gladiorum aciem experiri vellet cerneret, ſublato & ipſe clamore, omnes eorum copias momento temporis pedem referre coegit, ſimulque contra inimicos & dæmones reportauit victoriam.

Aurum dabat militi hoſtem in acie viuum ſeruanti.

Continentiam iungit orationi, necnon & corporis afflictationem.

Victor euadit.

a Per-

a Perutilis ſacerdotum in caſtris præſentia, ad animarum militum cuſtodiam.

b Orandum ſtato tempore in caſtris.

c Mos erigendi in caſtris vel extra caſtra religionis cauſa tabernaculum. De eadem re ita ſcribit Sozomenus libro 1. hiſtor. cap. 8. Conſtantinus tabernaculum Eccleſiæ figuram exprimens, cùm contra hoſtes prœlio contenderet, ſecum circumferre conſueuit, ad eum finem, vti neque ſibi in ſolitudine vitam agenti, neque exercitui deeſſet ædes ſacra, in qua quidem deberent Deum laudibus efferre, precibus ſolicitare, & ſacra myſteria percipere. Nam ſacerdotes & diaconi, qui ſecundùm Eccleſiæ inſtitutum iſta munera obirent, tabernaculum aſſiduè ſecuti ſunt. Ex eo tempore militares Romanorum ordines, ſinguli ſibi tabernaculum conſtruxerunt, habueruntque ſecum ſacerdotes & diaconos, ad rem diuinam faciendam deſignatos. Hæc Sozomen.

d Ad exemplum pij Imperatoris & Ducis milites reliqui facile componuntur.

e Conſulto per preces Deo omnia in bello aggredienda.

f Fructus piæ & religioſæ ad Deum orationis, promptum aliquod & expeditum ad res gerendas conſilium.

g Vitanda quantum fieri poteſt multorum in prœlio cædes.

h Miſericordia & clementia erga captiuos vtendum tanquam eiuſdem humanæ naturæ conſortes.

i Ingenioſa illecebra clementiſſimi Imperatoris, aurum largiri militibus, qui hoſtem viuum in acie cepiſſent, vt hac arte hoſtium ſaluti conſuleret; & militum ferociam temperaret.

k Orationi coniungenda in caſtris temperantia ab omni luxu, & voluntaria corporis per ieiunium caſtigatio. Præſtat enim milites, (ait quidam) in decoris armis & militaribus equis, quàm in ſcortis atq; *conuiuijs libidinem habere.* *l In-*

l Inſignis Chriſtiana charitas etiam pro ſalutē hoſtium Deum precari.

m Imperator oratione & alijs virtutibus munitus, facilem de hoſtibus reportat victoriam.

III. Exemplum eiuſdem ducentis exercitum contra Perſas.

Ex libro 4. Euſebij de Vita Conſtantini.

Euſeb lib. 4. de vita, c. 56. & 57.

CVM de tumultu quodam barbarorum orientalium Conſtantinus audiuiſſet: hanc ſibi poſtremam de illis victoriam reliquam eſſe affirmans; exercitum contra Perſas educere properauit. Nam cùm id plenè ſecum ſtatuiſſet, militares ordines eduxit, & de expeditione cum Epiſcopis, quos ſecum habebat, communicabat, exiſtimās oportere ex his aliquos ad pietatis officia maximè idoneos perpetuo ſibi adeſſe. Illi verò libēter quidē ſequuturos ſe, nec veſtigium ab eo diſceſſuros, ſed vnà militiam obituros, & apud Deum ſupplicibus votis ſe pugnaturos recipiebant. Hac ille voluntatum, & ſtudiorum profeſſione vehementer delectatus, totius expeditionis quaſi veſtigia eis expreſsit, ac ad bellum illud ſuſcipiendum tabernaculum interim ad Eccleſiæ ſimilitudinem regia magnificentia faciendum curauit; in quo Deo victoriarum datori, ipſe cum Epiſcopis ſupplicaret. Interea verò Perſæ, cùm Imperatoris animum

Conſtantinus cum Epiſcopis belli conſilia communicat, ſecumque ducit.

In tabernaculo militari Deo commendat ſuam expeditionem.

ſuum de mouendo bello fama intellexiſſent, ac pugna cum illo congredi metuiſſent, oratores ad eum de petenda pace mittebant. *a* Ille viciſsim (vt erat ſemper pacis amantiſsimus) legatos obuijs vlnis accepit humaniſsimè: porrectaque dextera, amicitiæ cum illis fœdus lubens iniuit: Magna autem agebatur diei Paſchæ eo tempore celebritas: *b* & Imperator cum cæteris pernoctans vota preceſque Deo perſoluebat.

Ad pacem eſt propenſus.

Die Paſchæ pernoctat in diuinis laudibus.

a Imperator Chriſtianus propenſus eſſe ad æquam pacem cum ab hoſtibus petitur, debet.

b Diei Paſchatis religio qualis apud veteres Chriſtianos.

IV. *Exemplum Conſtantij Imperatoris pugnaturi cum Magnentio.*

Ex Theodoret. lib. 3. hiſt. c. 3.

CONſtantius in expeditione belli Magnentiani vniuerſis militibus ſuaſit, *a* vt diuina ſecum myſteria communicare vellent, *b* ſemper enim incertum eſſe finem vitæ, multò autem maximè in bello, vbi tot vndique millia telorum, iaculorum, haſtarum immitterentur, tot enſes, gladijque vibrarentur, aliæque machinæ inſtruerentur, de quibus violenta mors inferri ſoleret, itaque vnumquemque precioſa veſte illa indutum eſſe oportere, qua maximè illa in vita opus ſit futurum.

Conſtanti⁹ vult milites infideles baptizari.

Recuſantes ex caſtris dimittit.

Quòd ſi quis, inquit, noluerit hoc tempore *e* amiculum illud ſibi circumdare, is nunc iam dimiſſus domum reuertatur: *d* nam niſi mecum initiatis in bello ſocijs vti non volo.

a Per diuina myſteria baptiſmus hoc loco intelligitur.

b Eadem ratio ſuadet, vt milites ad ſacramenta Confeſſionis & ſacroſanctæ Euchariſtiæ alacres concurrant, vtpote de vita periclitaturi.

c Veſtem baptiſmalem, quæ à baptizatis indui ſolebat, intelligit.

d Milites eiuſdem religionis ſub ſigna militaria cogendi.

V. Exemplum Theodosij ſenioris Imperatoris mouentis contra Maximum tyrannum.

Ex Baronij annalium tomo 4. Anno Chriſti 388.

Theodoſi⁹ exercitum pietate, cōmunit.

PRofecturus Theodoſius aduerſus Maximum, inprimis quibus valuit pietatis armis conatus eſt, conciliando ſibi diuinum numen, exercitum communire. Siquidem perſentiens magni momenti opus ſe aggredi, dubiam iacere aleam, remque tentare periculoſam, à Deo diuerſis modis ſibi implorare ſuppetias laborauit, vtpote qui optimè ſciret Dei munus, atque diceret vnà cum Dauid: In Domino faciemus virtutem, & ipſe ad nihilum deducet inimicos noſtros. Sed & in

Pſal. 43.

eo

eo maximè eiuſdem pietas commendatur, quod tanti ponderis prælium auſpicaturus, legatos in AEgyptum miſit ad ſanctos ibi agentes anachoretas, quos pro ſe certantes precibus habere voluit pugnatores. Inter alios autem *a* Ioannem ſanctiſsimum monachum, quem ſanctus Hieronymus magnoperè laudat, per eoſdem conſuluit de dubio belli euentu. Cùm præterea intellexiſſet, quòd in Scete (eſt autem hęc ſolitudo in AEgypto quidem ſita, ſic nominata) philoſophabatur vir quidam genere & ipſe AEgyptius nomine Senuphius, maximorum ſanè effector miraculorum, ſcribit protinus ad Theophilum Alexandrię Epiſcopum, iubés vt efficiat, quòd vir ipſe admirabilis quàm primùm veniat Conſtantinopolim. Eis autem literis quoque continebatur, quod eius aduentu opus eſſet. Ille verò, ijs acceptis, ſtatim ad eum venit, & datis literis, preces Imperatoris, & vſum, qui vrgebat, ſignificat. Deinde etiam ipſe quoque ex ſe facit quod poteſt, vehementer rogat, orat, ſupplicat, ne preces deſpiciat Imperatoris, neque ſuos vilipendat labores, ſed veniat ad ciuitatem, & bellum, quod in eam paratur, ſuis auertat precibus, & à tanto periculo & metu eam liberet, vtpote quod in eius poteſtate ſitum ſit, vt ciuitas vel ſalita ſit, vel intereat. Admirabilis autem ille Senuphius

Anachoretarũ preces pro ſe exitit.

Ad Cteſiphontem. Hæc ad verbum deſcripta ex Metaphraſte die 3. Ianuarij. S. Senuphium ad ſe inuitat.

phius primum quidem, vt conſentaneum eſt, ne rogaret, prohibuit, non ad menſuram eius quam habebat gratiæ, ſed ad menſuram potius eius qua erat diues humilitatis aſpiciens: Magna eſt, inquit, mea in ciuitatem beneuolentia, & ipſam valdè ſaluam eſſe cupio: ſed non voluntatem quoque vires ſequuntur ex ea quæ eſt ad Deum fiducia. Quin etiam rogauit ipſum Alexandrinum Epiſcopum, ne de eo talia ſentiret, neque eum putaret vulgò antecellere. Cùm autem eum ipſe omnino non dimitteret, nec ſciret magnus quidnam faceret Senuphius: diſceſſum quidem ſuum pulchrè differt, dat autem ſic quoque auxilium, idque facit admirabilius. Nam & ſtatim ſtetit ad orientem: & cùm ſuperhumerale & baculum in cœlum ſuſtuliſſet, Domine Deus, inquit, Deus exercituum, da huic meo ſuperhumerali, & huic baculo, vt tantum poſsit, quantum ego ipſe, ſi illic adeſſem. Hæc cùm Deo dixiſſet: quæ habebat in manibus, dat ſtatim Pontifici. Hæc accipe, dicens, & mitte ſtatim ad Imperatorem: ille autem ſuperhumerale quidem imponat capiti, baculum verò manu ferat: deinde cùm manus opus fuerit conſerere cum hoſtibus, præcedat omnes alios, & audacter procedat aduerſus inimicos. Nam ſi ego quidem poſſim

S. Senuphius mittit ſuperhumerale ſuum & baculum Theodoſio.

ſim à Deo exaudiri, exiſtimo fore, vt ipſe ſit illis terribilis, & ſine ſanguine glorioſam referat victoriam. Hæc cùm ad Imperatorem lubenter eſſent allata: *b* ille quidem munit caput ſuperhumerali quauis galea tutius, baculo autem munit dexteram lancea longè validius, & hac ratione confidens fore vt hoſtibus videretur terribilior, quàm olim (vt aiunt) claua Hercules. Iam accedentibus hoſtibus, ipſe primus præcedit ducens totum excercitum. Propter Senuphij autem ad Deum orationem nulla erat dilatio, ſed res ſtatim finem accipiebat. Simulac enim eum viderunt barbari, admirati ipſum tanquam vnum ex cœleſtibus, ad fugam ſtatim ſpectabant, & pedum virtutem laudabant: fugiebant verò non aliquo certo ordine, (vt qui non eſſent omnino obliti virium) ſed vt qui eſſent amotæ mentis, & perterriti, alij aliò diſperſi, terga volentibus facilia, expedita venatio, ſecura perſecutio, & libera ab omni periculo: ipſi potius propter fugam quæ erat ſine vllo certo ordine, plagas & vulnera, atque adeo mortem ſibi inuicem conciliantes; adeò vt Imperator non ſolùm ſine ſanguine, ſed etiam ſine vllo labore hanc victoriam retulerit.

Theodoſi[us] libenter [&] humilite[r] accipit & vtitur.

Fugat hoſtes.

a Memorat idem factum S. Auguſt lib. 5. de ciuitate Dei, cap. 26. Theodoſius, *inquit*, in anguſtijs cu-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

rarum ſuarum, non eſt lapſus ad curioſitates ſacrilegas atque illicitas; ſed ad Ioannem in AEgypti eremo conſtitutum, quem Dei ſeruum prophetandi ſpiritu præditum, fama crebreſcente didicerat, miſit, atque ab eo nuntium victoriæ certiſſimum accepit, &c.

b Mira animi demiſſio tanti Imperatoris, ſingularis præterea in Deum fiducia, qua nixus, penè inermis, Dauidis inſtar Goliath adorientis, non dubitauit plus vili monaſtico ſuperhumerali & baculo, quàm ferreo thoraci, & galeæ tribuere.

VI. Exemplum eiuſdem Theodoſij inituri certamen cum Eugenio tyranno.

Ex Ruffino, lib. 2. Eccl. hiſt. cap. 32. & 33.

THeodoſius initurus certamen cum Eugenio, primò Dei voluntatem per Ioannem monachum (de quo ſuprà memorauimus) eſt ſciſcitatus. Tum ille qui primam de Maximo ei victoriam prædixerat incruentam, etiam hanc licet non abſque plurima vtriuſque ſanguinis inundatione promittit. *a* Igitur præparatur ad bellum non tam armorum telorumque quàm ieiuniorum, orationumque ſubſidijs, nec tam excubiarum vigilijs, quàm obſecrationum pernoctatione munitus circumibat cum ſacerdotibus & populo omnia orationum loca: *b* ante Martyrum & Apoſtolorum thecas iacebat cilicio proſtratus: & auxilia ſibi fida ſanctorum inter-

Theodoſij ad bellum præparatio pia & religioſa.

ceſsione poſcebat. Vbi ad pugnam ventum eſt, & conuerſas ſuorum acies vidit, vnde & conſpicere, & conſpici ab vtroque poſſet exercitu, proiectis armis ad ſolita ſe vertit auxilia, & proſtratus in conſpectu Dei: c Tu, inquit, omnipotens Deus noſti, quia in nomine Christi Filij tui vltionis iuſtæ, vt puto, prælia iſta ſuſcepi: ſi ſecus, in me vindica: ſi verò cũ cauſa probabili, & in te confiſus huc veni, porrige dexteram tuis, ne fortè dicant gentes, vbi eſt Deus eorum? Quam ſupplicationem pij Principis certi à Deo eſſe ſuſceptam hi qui aderant duces, animantur ad cædem: & præcipuè Bacurius, vir fide, pietate, virtute, & animi & corporis inſignis, & qui comes eſſe & ſocius Theodoſij mereretur, proximos quoſque conto, telis, gladio paſsim ſternit, agmina hoſtium confecta & conſtipata perrumpit: iter per millia ruentium ad ipſum tyrannum, ruptis agminibus & aceruatim fuſis ſtragibus agit. Vix fortaſſe ab impijs credantur quæ geſta ſunt. Etenim compertum eſt, quòd poſt illam Imperatoris precem, quam Deo fuderat, ventus ita vehemẽs exortus eſt, vt tela hoſtium in eos, qui iecerant, retorqueret: cumque magna vi perſiſtente vento omne iaculum miſſum ab hoſtibus fruſtraretur, fracto aduerſariorum animo, ſeu potius diuinitùs repulſo, Arbogaſto du-

Eius ad Deum precatio.

Effectus precum Theodoſij

Eugenium capit.

ce necquicquam fortiter faciente, Eugenius ante Theodoſij pedes vinctis poſt terga manibus adducitur: ibique vitæ & certaminis finis fuit,

De eodem, ex Theodoreto lib. 5 hiſt. cap 24.

Theodoſi⁹ pernoctat in oratione.

Theodoſius, cùm milites ſuos videret animis conſternatos, inuentâ ædicula deprecatoria in montis vertice, vbi caſtra metabatur, ę totam noctem in illa ſupplicans omnipotenti Domino conſumpſit. Manè autem quum galli cantare ſolent, ſomnus præter ſententiam eum inuaſit, humique ſtratus ſ videre viſi s eſt duos viros candidis veſtibus, vectos albis equis, qui bono eſſe ipſum animo iuberent, & formidine pulſa, quum illuxiſſet, armatum exercitum inſtructumque educere ad pugnam: ſe enim miſſos opitulatores propugnatoreſque ipſius, eſſeque vnum Ioannem Euangeliſtam, alterum Philippum Apoſtolum. Hoc viſo conſpecto à ſupplicando non deſtitit Imperator; ſed maiore cum cura Deum precabatur. Idem viſum & militi cuidam oblatum fuit. qui cùm centurioni indicaſſet ſuo, adducitur ad tribunum, & mox ad ducem. Is rei nouitate motus Imperatori nunciat. At ille: Non mea, inquit, cauſa hoc ipſe vidit, ego enim promiſsionibus victoriæ fidem habui: ſed ne quis putaret hoc viſum à me confictum eſſe, qui tantoperè cu-

Ioãnem & Philippum Apoſtolos adiutores diuinitùs accipit.

cuperem confligere: itaque & iſti demonſtrauit opitulator imperij mei, ne teſtimonij authoritas deeſſet narrationi meæ. Mihi enim prius hoc viſum communis Dominus obtulerat. Quare omni formidine abiecta, propugnatores & principes belli ſequamur: ne quiſquam victoriam pugnantium multitudine æſtimet, ſed ductorum conſideret quiſque potentiam. Hæc & apud milites locutus, confirmatis omnium animis copias de monte produxit. Tyrannus quoque de procul conſpecto hoſte, quem pugnaturum cerneret, ſuos inſtruit: ipſe collem occupat: & iubetque duces viuentem vinctumq; Imperatorem ſibi adducere. Moribundus enim & cupidus, inquit, vitæ finiendæ nobiſcum ille congreditur. Sed iam ordinibus conſtitutis multis partibus vincebant hoſtes numero, & Imperatoris copiæ ita conſtiterant, vt poſſe numerari viderentur. Cumque iam pugna vtrinque inciperet, & tela conijcerentur, manifeſtam promiſſionis ſuæ fidem fecerūt propugnatores illi. Coorta enim vis cōtraria hoſtibus venti auertit ſagittas illorum, & baliſtas, ac haſtas: neque vllius teli vſus erat: neque legiones vel ſagittarij, vel funditores nocere regijs poterant copijs: quin etiam illatus puluis ingens in ora hoſtium oculos aperire non ſinebat: cogebatq; de-

Eugenius iubet ſibi adduci viuum Theodoſium.

Ventus miraculosè concitatus iuuat Theodoſium.

ſenſionem palpebrarum ad oppugnatos illos adducere. At regius miles nullo affectus tempeſtatis tantæ detrimento confidenter ad cædẽ hoſtium graſſabatur. Quare animaduerſa, & perſpecta diuina opitulatione, abiectis armis ad petendam ſalutem hoſtes conuertebantur. Quam leni animo rex concedens celeriter adducere ad ſeſe tyrannum imperat. Ibi illi procurrentes ad tumulum, quem tyrannus inſederat, ignarus omnium, qui iam incitatos ac anhelantes aduenire cernens, ſperaret properare ad ſe nuncios victoriæ. Quærit igitur anne & Theodoſium vinctum, vt iuſſi ſint, adducant. At illi: Non eum quidem nos, inquiunt, ſed ad ipſum te adducimus. Hoc enim eſt imperium vniuerſum, hoc moderatiſſimum. Ita locuti *h* de ſolio abrepto vincula iniiciunt, & adducunt captiuum illum, qui modò tam magnificè fuiſſet locutus. Tum rex memoria illi reuocata delictorum in Valentinianum, & impia tyrannide, & ſcelerato bello aduerſus legitimum imperium obiecto, *i* etiam Herculis exprobrata imagine, & vana fiducia illius, iuſtam & legitimam contra eum ſententiam pronunciauit. Sic erat Theodoſius & in pace, & in bello, qui & ſemper peteret diuinum auxilium, & nunquam illo fraudaretur.

Hoſtes arma abijciunt.

Eugenium ipſum viuũ ad Theodoſium adducunt.

De eodem, ex Sozomeno lib: 7. hiſt. cap. 24.

Fertur de Theodoſio, quod cùm egreſſus Conſtantinopolim ad ſeptimū milliare perueniſſet, Deo preces nuncuparit in Eccleſia illa, quam in honorem Ioannis Baptiſtæ conſtruxerat: ac petierat, vt expeditionis iſtius alea, tum ſibi, tum exercitui ſuo, tum Romanis omnibus feliciter caderet; & auxilarem ſibi inuocauerit ipſum Baptiſtam. Porrò dum pugna committeretur, ex eo templo, quod erat in Hebdomo, in quo preces fuderat Imperator, egreſſus dæmon quidam, ſubreptus in ſublime Ioanni Baptiſtæ conuitiatus eſt, magnaque voce clamauit: Tunè me vincis, & exercitui meo inſidiaris? Huic rei qui fortè præſentes aderant, cùm magnum eſſet apud omnes ſtudium de bello vel audire aliquid vel dicere noui, obſtupefacti adnotarunt eundem hunc fuiſſe diem, quo felicem belli euentum extitiſſe non multò pòſt ab ijs cognouerunt, qui pugnæ interfuerant.

Dæmon inuidet victoriam Theodoſio

De eodem, ex Baronio, Anno Chriſti 393.

Inter alia digna memoriâ quibus diuinum numen ſibi conciliare Theodoſius ſtuduit, illud etiam fuit, quo magnam excitauit admirationem: & ſummam concitauit ſibi laudem: dum, quo tempore ad immenſas bellorum expenſas conſueuerant

runt Reges indicere noua tributa populis ſibi ſubditis, *l* ipſe non modò ab his tantùm abſtinuit, vt nouas exactiones inferret, ſed recens indictum tributum à Præfecto Prætorio Tatiano omnino remiſit. Hoc rogo attendant, qui in bellico apparatu non largitionibus & eleemoſynis preces pauperum ſibi conciliant, ſed eorum luctu ex acerbioribus exactionibus & clamoribus Deum contra ſe prouocant: & infenſum penitus reddunt, ſecundũ illud Dauidis dicentis: Propter miſeriam inopum & gemitum pauperũm, nunc exurgam dicit Dominus. cùm interdum contingat ea ipſos ſubditos pati à ſuis, quæ nec ab hoſtibus forent aliquando experturi. Vnde accidit vt quantumlibet belli iuſta cauſa præceſſerit, cogatur tamen vt ita dicam, Deus inuitus in ſuos arma conuertere, quæ in hoſtes exacuerat. Idem præterea Theodoſius optima quæque mente agitans, ne quid indignum, quo diuina prouocaretur vindicta, milites perpetrarent licentia militari, quò eos intra fines modeſtiæ contineret, reſcripſit ad Comites, *m* ne milites à ſuis hoſpitibus lignum, aut oleum, culcitrasvè poſcerent, aut pro annonarijs ſpeciebus pretium exigerent. Et in eos, qui ditiorum ſibi procurarent hoſpitia, iſta ſanciuit: Si quis menſorum noſtrorum manum

Theodoſi⁹ ad bellum iturus tributa remittit populo.

Pſal. 11.

Leges militares fert, NOTA.

num qua deputatas ſingulis quibuſque domus enotant, & poſtibus hoſpitaturi nomen adſcribunt, delere non dubitauerit, ad inſtar falſi reus teneatur. Lib. 4. de Metat. cod. Theodoſ. NOTA.

De eodem, ex D. Auguſtino lib. 5. de ciuit. Dei, cap. 26.

Theodoſius Eugenium accepto Prophetico reſponſo fide certus oppreſſit; cōtra cuius robuſtiſſimum exercitum magis orando quàm feriendo pugnauit. Milites nobis, qui aderant, retulerunt extorta ſibi eſſe de manibus, quæcunque iaculabantur, cùm à Theodoſij partibus in aduerſarios vehemens ventus iret. & non ſolùm quæcunque in eos iaciebantur concitatiſſimè raperet, verùm etiam ipſorum tela in eorum corpora retorqueret. Vnde & poëta Claudianus, quàmuis à Chriſti nomine alienus, in eius tamen laudibus dixit:

O nimum dilecte Deo, cui fudit ab aſtris
Se Iouis armatus; vehemens tibi militat æther:
Et coniurati veniunt ad claſſica venti.

Victor autem, ſicut crediderat & prædixerat, Iouis ſimulachra, quæ aduerſus eum fuerant neſcio quibus ritibus velut conſecrata, & in Alpibus conſtituta, depoſuit; eorumque fulmina, quòd aurea fuiſſent, iocantibus (quod illa lætitia permittebat) curſoribus, & ſe ab eis fulmina- Parta victoria Theodoſius liberalis in milites.

ri

ri velle dicentibus hilariter benigneq; donauit. Inimicorum ſuorum filios, quos non ipſius iuſſus, ſed belli abſtulerat impetus, & nondum Chriſtianos ad Eccleſiam confugientes, Chriſtianos hac occaſione fieri voluit, & Chriſtiana charitate dilexit, nec priuauit rebus, ſed auxit honoribus. In neminem poſt victoriam priuatas inimicitias valere permiſit. Bella ciuilia non ſicut Cinna, & Marius, & Sylla & alij tales, qui nec finita finire voluerunt; ſed magis doluit exorta, quàm cuiquam nocere voluit terminata. Inter hæc omnia ex ipſo initio imperij ſui non quieuit iuſtiſſimis & miſericordiſſimis legib. aduerſus impios laboranti Eccleſiæ ſubuenire, quam Valens hæreticus fauens Arianis vehementer afflixerat, cuius Eccleſiæ ſe membrum eſſe, magis quã in terris regnare gaudebat: ſimulachra gentiliũ vbiq; euertẽda præcepit, ſatis intelligẽs, nec terrena munera in dæmoniorũ, ſed in Dei veri eſſe poſita poteſtate.

Qualis erga inimicos.

Eccleſiam Catholicã aduerſus hæreſes legibus munit.

Obſeruãtia ipſius erga Eccleſiam.

a Chriſtiana ad bellum præparatio. Haud diſſimiliter olim faciebat Regius Propheta, qui de ſeipſo hæc ait: *Ego autem cùm mihi moleſti eſſent*, (ſubintellige hoſtes) *induebar cilicio. Humiliabam in ieiunio animam meam & oratio mea in ſinu meo conuertetur.*

b Sancti quoque auxiliares in bellis patroni ſunt inuocandi.

c Tutiſſimum in perſpicuo diſcrimine ad Deum per orationem perfugium.

d Deus & venti pugnant pro pio Imperatore cõtra hoſtes impios.

e Mira

e Mira in orando Deo Theodoſi⁹ perſeuerātia, illi Dauidicæ perſimilis qui de ſe ait: *In die tribulationis meæ Deum exquiſiui, manibus meis nocte contra eum, & non ſum deceptus.* *Pſal. 76.*

f Eiuſmodi viſiones crebro legūtur diuinitus belli ducibus oblatæ. Sic Iudas Machabæus cū Nicanore pugnaturus vidit in ſomnis Oniā, qui fuerat ſummus ſacerdos, manus protendentē, & pro omni populo Iudæorum orantem. Vidit præterea Ieremiam Prophetam extenſa dextera gladium ſibi porrigentem aureum, & dicentem: *Accipe ſanctū gladiū munus à Deo, in quo deijcies aduerſarios populi mei Iſrael:* Sic noſter Cromerus memorat, orāte piiſſima Kinga Boleſlai Pudici Polon. Principis vxore, pro exercitu cū Ruſſis decertāte, adſtitiſſe ei duos cādidatos, & futurū euentū belli prædixiſſe: creditūq; eos fuiſſe SS. Geruaſiū & Prothaſiū, quorū memoriȩ dicata erat dies illa, qua pugnatū & debellatū eſt. Similiter Leſc⁹ Niger accepto nuntio de incurſione Lithuanorū & Iazigū in Lublinenſem regionē hoſtes perſecutus: cùm eos cōſequi nō poſſet, ſopor eū ex moleſtia animi & labore itineris fatigatū inuaſit. cū ecce in ſomnis ab Archangelo Michaële ſpōſione certæ victoriæ confirmatus eſt, & barbaros perſequi iuſſus. Reſpōdit euētus. victoria potitus Leſcus Iaziges deleuit: Lithuanorū maximā ſtragē edidit, ne vno quidē ex ſuis amiſſo. Victor reuerſus Lublini templū monumentum victoriæ ſuæ cōdidit, ac D. Michaëlis memoriæ dedicauit. Ita Cromer. *2. Mach: cap. vlt.* *Cromer. l. 9.* *Cromer: lib. 10.*

g Præſumptio ſuperba victoriæ cauēda: *Deus. n. ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam.*

h Superb⁹ hoſtis id paſſus eſt Deo permittēte, quod Theodoſio fuerat minatus. *Conuerſus eſt dolor eius in caput eius:* Pſal. 7. Ita etiam Crucigeri bellum contra VVladiſlaum Iagellonem Poloniȩ Regem geſturi magnam vim catenarum ad vinciendos Polonos comparauerant. Sed malo ſuo primi eas

ex-

experti, ſuiſque vinculis conſtricti ſunt. Herburt. lib.1.3.c.5.

i Herculis enim imago exercitum Eugenii præcedebat: Theodoſii vero Crux Saluatoris noſtri ſignum præferebatur.

k Salutare Conſilium Diuorum aliquem Patronum belli expetere. Sic Longobardi Catholici effecti S.Ioannem Baptiſtam (Theodoſium imitati) patronum ſibi pacis bellique apud Deum delegerant, voto facto de certa penſione quotannis ad eius oraculum mittenda. Paul: Diacon: lib. 4. de geſt: Longobard. c.7. Eodem modo Hungus Pictorum Rex D. Andream Apoſtolum; in cuius tutela gens Pictica erat; frequentibus ſuſpirijs lachrymiſque orabat; vt exercitui ipſius contra Anglos auxiliaris foret. Soluto Regi intēpeſta no️cte in ſoporem ex templo adſtans Apoſtolus iuſſit alacri eſſe animo, plurimamque ſpem in diuina ope locare; fore vt glorioſam de Anglis poſtero die aſſequeretur victoriam. Mirum tunc accidit. Supra Pictorum caſtra lucida in coelo apparuit Crux; illius inſtar qua S. Andreas ſupplicio erat olim affectus. Quam hoſtes conſpicati, quippiam mali portento tali ſibi præſagientes, ingenti pauore perculſi ſunt. Ita Hungus victor è prælio diſceſſit. Ex Hector: Boetio lib.10. hiſt: Scotic.

Libro 4 ep. 33. *l* Iuuat hoc loco annotare, quid de tributis, quæ occaſione bellorum imponi grauia ſolent, D. Gregor. Magnus ſenſerit. Cùm enim audiſſet incolas Siciliæ & Corſicæ duris exactionibus Præfectorum exhauriri, ſcripſit ad Conſtantiam Mauritij Imperatoris coniugem epiſtolam; in qua inter alia ait: " Hæc ſunt piiſſimo Domino apto tempore ſuggerenda, vt ab anima ſua, ab Imperio, atque filijs ſuis tale facinus peccatique pondus amoueat. Qui ſcio quoniam dicturus eſt, quia nobis

in Italiæ expenſis tranſmittitur, quicquid de prędi- “
ctis inſulis aggregatur. Sed ego ſuggero, vt etſi mi- “
nùs expenſæ in Italia tribuãtur, à ſuo tamẽ Imperio “
oppreſſorũ calamitates cõpeſcat. Nã iccirco fortaſſe “
tãtæ expenſæ in hac terra minus ad vtilitatẽ proue- “
niũt; quia cũ peccati aliqua admixtione colligũtur. “
Præcipiant ergo ſereniſſimi Domini nil cũ peccato “
colligi. Nã ſcio quia, etſi parũ Reip: attribuitur vtili- “
tatib., ex eo multũ Reſp: adiuuatur. Quã etſi fortaſſe “
cõtingat expẽſis minorib. min⁹ adiuuari; melius ta- “
mẽ eſt tẽporaliter nos nõ viuere, quã vos ad æternã “
vitã obſtaculũ aliquod inuenire. Ita ſanctiſſimus iſte
& grauiſſimus Põtifex cẽſuit ſubditos nõ eſſe exacti-
onib. nomine belli opprimẽdos, tũ quod iuſto Dei
iudicio min⁹ Reſpub: adiuuetur pecunia huiuſmodi
exactionib. extorta; tũ quod ſatius ſit min⁹ vectiga-
liũ Rẽpub: habere, quàm eos qui præſunt de ſalute a-
nimæ ob iniuſtã ſubditorũ vexationem periclitari.
Quid ergo hic Põtifex ſenſiſſẽt de exactionibus per
vim à militibus ſolitis extorqueri?

m Extat epiſtola Aureliani Imperat. quã ad Vica- *Flau: Vopi-*
tiũ ſuũ de militari diſciplina ſcripſit huiuſmodi: Si *ſcus in Au-*
vis Tribunus eſſe, immo ſi vis viuere, manus militũ *reliano.*
contine. Nemo pullũ alienũ rapiat: ouẽ nemo con-
tingat: vuã nullus auferat: ſegetẽ nemo deterat: ole- “
um, ſal, lignũ nemo exigat, annona ſua cõtentus ſit. “
De præda hoſtis nõ de lachrymis prouincialiũ ha- “
beat. Stipendiũ in balteo nõ in popina habeat, in ho-
ſpitiis caſtè ſe agat: qui litẽ fecerit, vapulet, &c. Mar- *Fron: lib. 4.*
cus etiã Scaurus prodidit pomiferã arborẽ, quam in *ſtratag: c. 3.*
pede caſtrorum fuerat cõplexa metatio, poſtero die
abeunte exercitu intactis fructib. à militib. relictam. *Lamprid: in*
Alexander quoq; Seuerus Imperator Parthicã expe- *Seuero.*
ditionẽ tanta diſciplina, tãta reuerentia ſui egit, vt
nõ milites, ſed ſenatores tranſire dicerẽtur. Quacũq;
legiones iter faciebãt, tribuni accincti, centuriones
verecundi, milites amabiles erãt: ipſum vero hęc tot

Caſ .d:lib: 6. variar. epiſt:22. Lib. 7 var. epiſt:4. Lib. 5. var. epiſt:26.

& tanta bona, prouinciales vt Deū ſuſcipiebāt. Theodoricus Rex Italiæ militū Præfecto in hæc verba præcipiebat: Nō permittas milites eſſe poſſeſſoribus inſolentes: annonas ſuas ſub moderatione ſuſcipiāt. Pro ſecuritate omniū ſe agnoſcat electū, qui ſe gloriatur habere armatū: *Et alio loco:* Milites tibi cōmiſſi, viuant cū prouincialibus iure ciuili: nec inſoleſcat animus, qui ſe ſentit armatū, quia clypeus ille exercitus noſtri quietem debet præſtare Romanis. Quos ideo conſtat appoſitos, vt intus vita felicior, ſecura libertate carpatur. *Et iterum:* Venientium veſtrum ad nos (alloquitur milites) nullus prouenire poſſit exceſſus, nec poſſeſſorum ſegetes aut prata vaſtetis: ſed ſub omni cōtinentia properantes, vt de cuſtodita diſciplina grata nobis eſſe veſtra occurſio poſſit. Quia ideo exercituales gratāter ſubimus expēſas, vt ab armatis cuſtodiatur intacta ciuilitas. Hęc iſti præcipiebāt & præſtabāt. Nunc alia [illegible]erū facies, quod ſanè dolendū eſt, cernitur. Milites cernas hoſpitib. ſolis metuēdos, quorū lingua vana, man⁹ rapaciſſimæ, quib. vt ad populandos finitimorū agros & capienda pecora aliqua vis ſit, in acie ac ſignis collatis nulla eſt: lingua quā manu promptiores, prædatores ſuorum, & ipſi præda hoſtium.

VII. Exemplum Heraclij Imperat. bellum cum Perſis gerentis.

Ex Theophane, Cedreno, & Baronio, An. 621. & 622.

Heraclius beneuolentia deuincit ſibi milites.

HEraclius Imperator celebrata ſolēnitate Paſchali mox ſecunda feria mouit contra Perſas. Sumens igitur venerandā Chriſti imaginē iurauit vniuerſo exercitui, ſe vnà cū illis vſq; ad mortē ſtrenuè certaturū, militeſq; oēs loco filiorū habiturū. *a* Ita beneuolētia potiùs, quàm potētia ſibi cōciliauit

auit exercitũ: fortemq́; reddidit aduerſus Perſas eiuſmodi verbis: *b* Videte, fratres & filii, quòd inimici Dei cõculcauerint regionẽ noſtrã: & vrbes exterminauerint: & altaria cõcremârint: & mẽſas incruentorũ ſacrificiorũ ſanguinib. homicidiorũ repleuerint: & Eccleſias, quæ flagitia nõ admittũt, flagitioſiſſimis repleuerint voluptatib. *c* His adiecit præcepta, quib. oẽs cõmonuit ſectari iuſtitiã ac pietatẽ, & à peccatis penitus abſtinere. Inde *d* magnũ templũ ingreſſus, atratus calceos ꝓnus procubuit, & ita precatus eſt: Domine IeſuChriſte, ne nos propter peccata noſtra hoſtib. tuis irridẽdos præbeas: ſed intuere in nos, ac miſerere noſtri, & victoriã de hoſtib. tuis concede, ne glorientur ſcelerati, & tuæ inſultent hæreditati. Hunc ita animo demiſſo orantem videns Georgius Epiſcopus Piſidenſis ita allocutus eſt:

Eius oratio ad milites.

Hortatur omnes ad pietatem.

Eius humilitas.

Oratio eiuſdem ad Chriſtum.

Nigrum, Imperator, nunc indute calceum
Rubefacies tinctum cruore Perſico.

Prædicitur illi victoria.

Et prædictionem probauit euentus. Iuſta enim conſerta pugna victores Romani Perſicum exercitum deleuerunt, animos exercitui addente Heraclio, qui audacter in primam aciem proſiliebat; ac pro ſuis pugnabat. Sed repetito iterũ & inſtaurato à Perſis bello Heraclius aduocato exercitu ſuo, verbis exhortatorijs incitabat eos di-

Vincit.

Iterū hortatur milites. cens: *e* Viri fratres, Dei amorem in mente ſumamus: iniuriam eius requirere ſatagamus. Stemus igitur fortiter aduerſus inimicos, qui multa dira in Chriſtianos operati ſunt. Reuereamur Romanum imperium, quod eiuſdem ipſius eſt Domini, & non alterius: & ſtemus aduerſus hoſtes impijs telis armatos. Induamus fidem, nec timeamus interremptricem gentem: quia intra terram Perſarum conſiſtimus, & ingens fuga fert periculum. Vindicemus corruptiones virginum: reciſa commilitonum membra noſtrorum videntes corde doleamus. Non ſunt hæc nullam mercedem habētia; ſed vitæ perennis præmia. Stemus vigilanter, & Dominus nobis cooperabitur, & perdet inimicos noſtros. Cumque Imperator his & alijs quamplurimis commonitionibus populum exhortatus eſſet, reſpondit ei vnus pro omnibus: Dilataſti anguſtiam cordis noſtri, Domine, os tuum in admonitione dilatans: acuerunt ſermones tui gladios noſtros, & animos, qui vinci nequeunt, effecerunt. Expeditos nos tuis verbis exhibuiſti. Erubeſcimus in pugnam te aſpicientes non procedere: & iuſſiones tuas in omnibus ſequimur. Hæc nomine omnium dicta. Imperator autem mox ad Perſidem interiorem acceſſit igne comburēs vrbes & caſtra. Fit interim terribile hic quoddam

Cohortatione eius exercitus animatur.

dam miraculum. In æſtiuo quippe ſolſtitio æther ſudore factus eſt madidus, animos Romani exercitus recreans, adeò vt hinc ſpem optimam ſumerent, ſecundum quod ſcriptum eſt: Pluuiam voluntariam ſegregabis Deus hæreditati tuæ, & infirmata eſt: tu verò perfeciſti eam. Quid multa? conſeruntur manus: Perſæ terga vertunt: Heraclius potitur victoria. Iuſſit deinde exercitum ſuũ tribus diebus diuinũ oraculum præſtolantem caſtè ac purè conuerſari: ſicq; reſponſo accepto in Albania decreuit hyemare. Dũ verò abiens iter ageret, vehemẽs tempeſtas & gelu occupauit eum in via. Habebat verò ſecũ quinquaginta millia captiuorum: *f* quibus compaſſus corde omniũ vincula ſoluit, indulgentiam ac libertatem omnibus tribuens; ita vt omnes cum lachrymis exorarent, vt vniuerſo Perſico regno potiretur.

Ros milites recreãs omen victoriæ.

" " " " " Pſ. 67. " " " " " " " "

Captiuos liberos victor dimittit.

a Magnum Imperatori in beneuolo milite præſidium. Porro beneuolentiã militũ non alia ratione facilius conciliat Dux, quàm ſi periculorũ & diſcriminum velit eſſe ſocius, & exemplo cæteris omnibus præire. Qualis etiã fuit ille apud Liuiũ qui dicebat: *Facta non dicta mea vos milites ſequi volo, nec diſciplinam modo, ſed exemplum etiam à me petere.* Liuius li. 7

b Incitandi milites ad prælium amore potiſſimũ Eccleſiæ & patriæ defendendæ. Ita feciſſe legitur Simon Machabeus, qui videns ſuos omnes conſternatos ob metum Tryphonis, adhortans eos & animãs dixit: *Vos ſcitis quanta ego & fratres mei fecerimus pro* 1. Mach. 13.

 legi-

legibus & pro ſanctis prælia, & anguſtias quales vidimus. Et nunc non mihi contingat parcere animæ meæ in omni tempore tribulationis Vindicabo itaque gentẽ meam: &
1. Mach. 3. *ſancta; natos quoq; noſtros & vxores, quia congregatæ ſunt vniuerſæ gentes conterere nos. Et accenſus eſt ſpiritus*
1. Mach. 3. *populi ſimul, vt audiuit ſermones iſtos &c.* Eodem modo ſe animabant illi Iſraelitæ, qui dicebant: *Erigamus deiectionem populi noſtri, & pugnemus pro populo noſtro, & ſanctis noſtris*

c Imitatus eſt Heraclius Iudam Machabæum, qui præliaturus cum hoſtibus hortabatur populũ conſeruare ſe ſine peccato. Veriſſimè dicebat olim S Hi-
Hier ep. 1. eronymus: *Noſtris peccatis barbari fortes ſunt: noſtris*
Libro 7. de *vitiis Romanus ſuperatur exercitus.* Saluianus quoque
prident. Maſſilienſis Epiſcopus ideo ſenſit traditos olim Hiſpanos fuiſſe Vandalis hoſtibus longè infirmioribus, vt oſtenderetur, non vires valere, ſed cauſam: neque illos ignauiſſimorũ hoſtiũ fortitudine obrutos, ſed vitiorum propriorũ impuritate eſſe ſuperatos.

d Iudas quoq; Machabæus, vt legimus lib. 2 Machab: cap: 10. & qui cum ipſo erant, *appropinquante hoſte deprecabantur Dominum, caput terra aſpergentes, lumboſq; ciliciis præcincti, ad altaris crepidinẽ prouoluti, vt ſibi propitius, inimicis autem eorum eſſet inimicus.*

e Accendendi milites ad confligendum fortiter, cohortatione ducũ. Sic ſacra hiſtoria teſtatur Iudam Machabæũ ſuos ad pugnandũ cũ Nicanore his ver-
2. Mach. 8. bis animaſſe; *Illi quidem armis confidunt, ſimul & audacia: nos autem in omnipotente Domino, qui poteſt & venientes aduerſum nos & vniuerſum mundum vno nutu delere, confidimus. Admonuit autem eos, & de auxiliis Dei, quæ facta ſunt erga parentes; & quod ſub Sennacherib centum octoginta quinque millia perierunt. &c. quibus verbis, conſtantes effecti ſunt, & pro lege & patria mori*
Mach. 3. *parati.* Et alio loco: *Accingimini, ait, & eſtote filij potentes; vt pugnetis aduerſus nationes has, qui conuenerunt*

runt aduerſus nos, diſperdere nos, & ſancta noſtra. Quoniam melius eſt nos mori, quàm videre mala gentis noſtræ & ſanctorum. Sicut autem fuerit voluntas in cœlo, ſic fiat.

f Erga captiuos vtendum indulgentia, quæ hoſtium etiam animos deuincit: & alioquin crudelitas in hoc genere famam partæ victoriæ lacerat & buſcorat.

VIII. Exemplum Clodouei Regis Francorum geſturi bellum cum Alarico Rege Gothorum.

Ex Hincmaro, Gregorio Turonenſi, & Baronio, Anno 507.

AVſpicaturus Clodoueus difficillimũ prælium cum hoſte potentiſſimo Alarico primum *a* omniũ benedictionẽ petit à S. Remigio Epiſcopo. qui ei & benedictionẽ dedit; & victoriam in verbo Chriſti ſpopondit. *b* Vniuerſo deinde exercitui Rex edita ſanctione mandauit, ne quid per huiuſmodi bellum damni inferretur Eccleſijs, ſacris vè miniſtris, perſonis, rebusque ad eos ſpectantibus. Et quoniam pars hoſtium per territorium Turonicum tranſibat, pro reuerentia B. Martini dedit edictum, vt nullus de regione illa aliud quàm herbarum alimenta aquamq; præſumeret. Quidam autem de exercitu inuento cuiuſdã pauperis fæno ait; Nonne rex herbam tan-

Clodoueus iturus ad bellum petit Epiſcopalem benedictionẽ.

Vetat dãna inferri Eccleſias.

Greg: Tur. lib. 4. hiſt. Franc. c. 32.

tum præſumi mandauit, & nihil aliud? & hoc,inquit,herba eſt. Non. n. erimus tranſ-
Militē, qui pauperi fænum vi abſtulerat, capite plectit.
greſſores pręcepti eius,ſi eā præſumim*. Cūque vim faciēs pauperi,fænū vi abſtuliſſet, factū peruenit ad Regē. Quo dicto citiùs gladio perempto ait; Et vbi erit ſpes victoriæ, ſi B. Martinus offenditur? ſatisque fuit exercitui nihil vlterius ab hac regione pręſumere. Ipſe verò Rex direxit nuntios ad beatam baſilicam,dicens: Ite, & forſitan aliquod *d* victoriæ auſpicium ab æde ſancta
Munera mittit ad baſilicam S. Martini.
ſuſcipietis. Tunc datis muneribus, quæ loco ſancto exhiberent,ait; Si tu, Domine, adiutor mihi es,& gentem hanc incredulam, ſemperque æmulam tibi meis manibus tra-
Omen victoriæ petit.
dere decreuiſti, in ingreſſu Baſilicæ S. Martini dignare propitius reuelare: vt cogno-
Obtinet.
ſcam quia propitius dignaberis eſſe famulo tuo. Maturantibus autem pueris, & ad locum accedentibus iuxta imperium
Pſal. 17.
Regis, dum ſanctam ingrederentur Baſilicam,hanc antiphonam ex improuiſo Primicerius qui erat incœpit : Præcinxiſti me Domine virtute ad bellum:ſupplantaſti inſurgentes in me ſubtus me: & inimicorum meorum dediſti mihi dorſum; & obedientes me diſperdidiſti. Quod ſatellites audientes, & Domino gratias agentes, & vota beato confeſſori promittentes,læti renunciauerūt Regi. Porrò ille,cùm

ad

ad fluuium Vigennam cum exercitu aduenisſet, per quem locum tranſire deberet, penitùs ignorabat: intumuerat enim ab inundatione pluuiarum. Cumque illa nocte Dominum deprecatus fuiſſet, vt ei vadum, quo tranſire poſſet, dignaretur oſtendere: mane facto cerua miræ magnitudinis ante eos nutu Dei flumen ingreditur, illaque vadante populus quà tranſire poſſet agnouit. Veniente autem Rege apud Pictauos, dum eminus in tẽtorijs commoraretur, *f* pharus ignea de baſilica ſancti Hilarij egreſſa viſa eſt ei tanquam ſuper ſe aduenire: ſcilicet vt lumine beati confeſſoris adiutus Hilarij liberiùs hæreticas acies, contra quas ſæpè idem ſacerdos pro Fide conflixerat, debellaret. *g* Conteſtatus eſt autem omni exercitui, vt nec ibi quidem aut in via aliquid ſpoliarent; aut res cuiuſquam diriperent.

Vadum in flumine reperit monſtrãte cerua.

Omẽ aliud victoriæ.

Prohibet militum ſpoliationes.

a Leo Imperator in ſuis Tacticis decreuit, vt priuſquam ineatur prælium, omnes milites ſanctificentur per ſacerdotes, aſperſione nimirum aquæ benedictæ. Præcepit etiam Turmarchis curare, vt vno vel altero die ante prælium, vexilla à Sacerdotibus benedicantur, & ſanctificentur; & poſtea vexilliferis cohortium tradantur. Olim etiam Angli habebant certum ritum conſecrandi militem, cuius formam Ingulphus in ſua hiſtoria deſcribens, ait: *Anglorum erat conſuetudo: quòd qui militiæ legitimè conſecrandus eſſet, veſpera præcedente diem ſuæ conſecrationis apud Epiſcopum, vel Sacerdotem aliquem, contritus de omnibus ſuis peccatis confeßionem faceret; & abſolutus, orationibus*

 & aſ-

& afflictionibus deditus, in Eccleſia pernoctaret; in craſtino quoque Miſſam auditurus gladium ſuper altare offerret; & poſt Euangelium Sacerdos benedictum gladium collo militis cum benedictione imponeret; & communicatus ad eãdẽ Miſſam ſacri Chriſti myſterijs miles legitimus permaneret. Petrus item Bleſenſis grauis author ſcribit, tyrones enſes ſuos de altari recipere ſolitos, vt ſe filios Eccleſiæ profiterentur. Deniq; in Romano cæremoniali extat benedictio enſis & militis Iuuat etiam, vt miles vel ſanctorum reliquijs, vel AGNO benedicto profecturus ad bellum ſe communiat. Sanè mirificã vim Agni benedicti Deus præſenti miraculo confirmauit in quodam milite Hiſpano. Rẽ geſtam memoriæ prodidit Ant. Gabutius l. 2 de vita Pij V. Põt. Cùm n. militem quendã catholicum Hiſpanum ab Aurantio Duce in Belgio captum arboriq; alligatũ milites hæretici æneorum tormentorum ictibus occidere conati eſſent, tantũ abfuit, vt illum confoderent, vt ne creberrimis quidẽ ac vehementiſſimis ignitis globis in eum emiſſis vel minimũ lædere potuerint, Quo viſo obſtupefacti eum veſtibus exuere cœperunt, rati hominem occultis quibuſdam armis cõmunitum; quæ globorum vis penetrare non poſſet. Sed cùm nihil in eo præſidij reperiſſent, præter ſacrum AGNVM è collo pendentem; hoc illi detracto, primo ictu tranſuerberatus occubuit.

Epiſt. 94.

Cerei oſcilli ſacri virtus.

Fundos ſacros, & agricolas violare ac diripere nefas eſt.

b Hoc exẽplo docetur prouidendũ eſſe Chriſtianis ducibus, vt milites ſuos edictis & pœnis à bonorum Eccleſiaſticorũ ſpoliatione cohibeant. Sunt .n. bona eiuſmodi ab omnibus bellorũ onerib. libera. Quod de bonis Eccleſiaſticis regni huius tam notũ eſt, vt à nullo iuris Polonici vel mediocriter gnaro in dubiũ vocari poſſit. Graui itaq; ſcelere noſtri milites ſe obſtringunt, quoties ex bonis Eccleſiaſticorũ ſtationes quas vocant, quaſi iure ſibi debitas exigunt, & extorquẽt: vel alia rõe adſcriptitios Eccleſiaſticorũ vexãt, & ſpoliãt. Quo. n. q̃ſo iure id faciũt? Nũ cõmuni? At nullũ tale extat. Nũ priuato militari? At hoc eiuſmo

di eſt, vt contēti ſuis ſtipēdijs viuant. Nū cōſuetudine nitūtur? At hęc nō cōſuetudo eſt, ſed corruptela, q̄ oēs boni deteſtātur; & planè ſublatā cupiūt. Nū neceſſitate adducti manus alieno admouent? At ſi neceſſitate premūtur, cur ad eā ſubleuādā ſubſidiū ex nobiliū laicorū bonis nō petūt? Dicēt, nobiles alios immunitate taliū onerū gaudere. At ea quoq; gaudēt Eccleſiaſtici. Rurſū dicēt nobiles ad militū ſtipēdia pecuniā per māſos agreſtiū ſuorū cōferre: atq; Eccleſiaſtici noſtri cōtributiōes quas vocāt publicas, ꝓ cōducēdo milite ſtipēdiario nō tātū ex bonis & ꝑ iijs, verū ex decimis quoq; ſibi debitis, cōtra iꝰ & æquū, nō inuiti tamē in gratiā laicorū nobiliū ꝑſtare ſolēt; ita fit vt in uerſo rerū ordine, vt ſapiēter quidam annotauit, ꝓ ſecularibus ſpiritualiū ordo vnà cū miſellis ruricolis & colonis ꝑ lari & pij muneris patrię defendēdæ nō poſtremas partes ſuſtineāt. Cur ergo ab illis ſolis milites neceſſitati ſuę ſubueniri volunt? Dicēt hoc fine amplos Eccleſiaſticis reditus à Rep attributos, vt milites quoq; ex iiſdē ſuſtētēt. At toto cęlo errāt: cū reſp. ipſa ab eiuſmodi onere bona Eccleſiaſticorum libera eſſe voluerit. Qd̄ ſi neceſſitati ſoli milites obuiā ire volūt, cur nō precario agūt? ſed vim adhibēt, & licēter q̄ collibuit auferūt. Sanè Dauid graui pēuria laborās, nō extorſit vi panes, qbꝰ egebat ab Achimelech ſacerdote, ſed precibꝰ agebat ſubmiſsè ac reuerēter. *Si quid,* inquit, *habēs ad manū, vel quinq; panes da mihi, aut quid quid inueneris.* Dicēt ad hęc ſtipēdia ſibi nō numerari ad tēpus. Fateor eos culpa nō vacare, qui per negligētiā ſtipēdia militibus debita ſuo tēpore nō ſoluūt: nā ea ratione ꝑbēt eis occaſionē in bona aliorū graſsādi. Quia, vt ait Athalaricus Rex, *Sub quadam excuſatione peccare creditur, cui neceſſaria non præbentur.* Et veriſſimum eſt illud Theodorici Regis, *quòd diſciplinam non poteſt ſeruare ieiunus exercitus, dum quod deeſt, ſemper præſumit armatus: & neceßitas moderamen nō diligit.* At quę rō ſuadet, vt alienā in eo genere culpā Eccleſia-

Andreas Lipski in qu. publ. q. 7. in fin.

2. Reg. 21.

Caßiod. li. 9. variar. ep. 13.

Caßiod. l. 4. variar. ep. 13.

ſiaſtici potiſſimum luant, qui ad militaria ſtipendia non poſtremam partem pecuniæ conferunt? Non ergo iure aliquo milites agunt, dum ex bonis Eccleſiæ, quæ placent, auferunt, ſed veterem inſolentiam militarem retinent. de qua aliquando queſtus eſt Petrus Bleſenſis: *Hodie, inquit, tyrones enſes ſuos recipiunt de altari, vt profiteantur ſe filios Eccleſiæ. Porrò in contrarium res*

Epiſt. 14. *verſa eſt. Nam ex quo hodie militari cingulo decorantur, ſtatim inſurgunt in Chriſtos Domini, & deſæuiunt in patrimonium crucifixi: ſpoliant & deprædantur ſubiectos Chriſti pauperes: & miſerabiliter atque immiſericorditer affligunt miſeros, vt in doloribus alienis illicitos appetitus & extraordinarias impleant voluptates. Qui contra inimicos crucis vires ſuas exerere debuerant, in potibus & ebrietatibus pugnant: vacant otio: marcent crapula: vitamq; degenerem in immunditijs tranſigentes nomen & officium militiæ dehoneſtant. Hi laudant in pace prædas, inter arma fugas, inter vina victorias, cùm ſint in prætorijs leones, in prælijs lepores. Ordo militum nunc eſt ordinem non tenere. Nam cuius os malorum verborum ſpurcitia polluitur; qui deteſtabilius iurat; qui minus Deum timet; miniſtros Dei vilificat; qui Eccleſiam non veretur; iſte hodie in cœtu militum fortior & nominatior reputatur.* Hæc ille. Quæ vtinam militibus noſtris obijci non poſſint.

c Sapientiſsimè id dictum à Rege, Sanctis, in quorum tutela ſunt bona Eccleſiaſtica, offenſis ſpem victoriæ non reſtare. Nam quod in ſanctos peccatur, in Deum ipſum Sanctorum Dominum peccatur. Non multum de rebus Deo ſacratis miles Achan in expugnatione & direptione vrbis Iericho abſtulerat, nihilominus adeò in vniuerſum exercitum Deus commotus eſt, vt dixerit Ioſue Imperatori;

Ioſue 7. *Peccauit Iſrael, tuleruntque de anathemate, & furati ſunt, nec poterit Iſrael ſtare ante hoſtes ſuos, donec conteratis eum, qui huius ſceleris reus eſt.* Ita factum. De-

Deprehenſum Achan ſacrilegum ſic Ioſue allocutus eſt; *Quia turbaſti nos, exturbet te Dominus in die hac. Lapidauitque eum omnis Iſrael: & cuncta quæ illius erant, igne conſumpta ſunt. Et auerſus eſt furor Domini ab eis.* Perpendant id milites & caueant, ne ob priuatas eorum rapinas & ſacrilegia exercitus, in quo militant, clade aliqua, vindicante illorum facinus Deo, afficiatur. Duces quoque militum animaduertant melius eſſe paucorum crimen non ſinere abire inultum, quàm impunitate cœleſtem iram in vniuerſum exercitum accerſere.

d Omina in bellis non ſuperſtitiosè captanda ſunt; ſed ſi diuinitùs aliquando offeruntur, non omnino negligenda.

e Id præmium à Deo Clodouei pietas tulit. Narrat Socrates Aſparem copiarum Theodoſij iunioris Imperatoris ducem, cùm incertus eſſet, quà Rauennam aggredi deberet, Angelum in forma paſtoris ducem itineris nactum eſſe, qui per ſtagnum Rauennæ adiacens copias eius deduxit, qua via nemo vnquam iter fecerat. Sed Deus qua tranſiri non poterat, tranſitum Aſpari patefecit. Surius quoque meminit ea parte, qua Carolus V. Imperat. Albim vado traiecit cum Proteſtātibus pugnaturus, poſtera die non niſi natando, & ægrè quidem id fieri potuiſſe: grauesque ſcriptores ſenſiſſe, non ſine miraculo, & præſenti Numinis ope Cæſarem illud latiſſimum flumen cum maximis copijs vado tranſiſſe.

Libr. 7. hiſt. cap. 23.

Sur. in com. anni 1547.

f Viſa eiuſmodi aliquando victoriam portendunt: aliquando hoſtes terrore percellunt. Quo tēpore Tartari Vratiſlauiam Sileſiæ graui obſidione cinxerant, Ceſlaus D. Dominici vitæ inſtitutum profeſſus, qui tum monaſterio ſui Ordinis Vratiſlauiæ præerat, metu hoſtium in arcem confugerat. Eo igitur iugib' precib' & lachrymis Dei miſericor-

Cromer. li. 8. hiſt.

diam & præſentis periculi depulſionem implorātē. ecce columna ignea cœlitùs apparuit, & ſtatiua Tartarorum omneq́; territorium terribili fulgore colluſtrauit: quo miraculo barbari perterrefacti obſidionem ſoluerunt.

g Facilius auxilium diuinum ſperatur, cùm duces res Chriſti & Eccleſiæ ab iniurijs militum tuentur: & tunc Deus pro ducibus pugnat, quando ipſi quoque rerum diuinarum defenſionem ſuſcipiunt.

IX. *Exemplum Beliſarij exercitus Iuſtiniani Imperat. contra Vandalos in Africa ducis.*

Ex Procopio, libro 1. de bello Vandalico.

IVſtinianus nauim prætoriam in Africam contra Vandalos vela facturam ad littus iuxta ædes imperatorias deduci iuſsit. *a* Tunc Epiphanius ciuitatis Conſtantinopolitanæ præſul claſsi de more benedicens ac bene precatus, milites paulò ante baptizatos, nomen profitentes Chriſtianum, ſigillatim in nauim introduxit. Sic itaque Beliſarius cunctorum ducum exercitu'que totius Imperator ſoluit: & claſsis omnis prætoriam ſecuta Perinthum applicuit. Inde ſoluentes Abydum peruenerunt: ibique dies item quatuor maris tranquillitatem expectandam cenſentibus caſus contigit huiuſcemodi. Duo Maſſagetæ quendam è ſocijs *b* vt ebrios irridentem interfecerunt.

Epiſcopus claſſi benedicit.

Militum ebriorum facinus.

cerunt. Nam omnium maximè vino dediti Maſſagetæ ſunt. Beliſarius igitur ambos hos in Abydi quodam promontorio *c* palo infixit; quod factum quum alij, tum ex eorum genere viri maximè ægrè ferrent, Beliſario dixerunt, *d* ſe non ex lege; aut pœna aliqua coactos, quum Romanis ſubditi non ſint, ſed ſpontè in exercitu eſſe. Tali igitur ſupplicio non eſſe apud eos conſuetudinem delinquentes plectere. Cum his itaq; plures cōſenſere, *e* qui maximè propter ſcelera impunita eſſe delinquentiū peccata cupiebant. Beliſarius igitur vniuerſum congregans exercitum ita adloquitur: Si nunc apud viros belli expertes, ac nunc primum militantes verba haberem, longa mihi eſſet opus oratione ad enarrandum *f* quantam vim habeat ad victoriam obſeruatio iuſtitiæ. Huius diſciplinæ ſummam, tum pugnæ finem atque fortunam imperiti in dextris conſiſtere tantum exiſtimant. Vos autem, qui ſæpè inimicos viciſtis, neq; corporibus, neq; animis vobis inferiores; ſæpè etiam victi fuiſtis: non ignorare puto, quod homines quidem vtrinque ex acie inter ſe dimicant; finem verò tātum quem Deus voluerit cōſequuntur. Nam & corporis proſperitatem, *g* & armorum diligentiam, cæteramq; belli præparationem longè inferiora iuſtitia, & in Deum obſeruantia, eſſe non dubium;

Pœna.

Ceteri turbantur.

Beliſarij ad milites turbatos oratio.

NOTA.

NOTA.

quàm

„ quam ſi quis ſectatus fuerit, magis ei, quàm „ è ſupradictis felicitas obuenerit. Prima igi„ tur iuſtitiæ cura iniuſtè interfectos vlciſci. „ Si enim iuſti & iniuſti iudicium in eos exer„ ceri, qui propè nos ſunt, prætereatur; nullus „ iam metus erit: vilis admodum fuerit ho„ mini animæ ratio. Si quis enim Barbarus „ proximum per ebrietatem occiderit, ac ve-

NOTA. nia propterea poſtulata ſe crimine ſolutum „ dixerit: peccata licentiâ longè fuerint peio-

Militi nō eſt fas eſſe ebr.ū ra. Neque enim vllá ratione fas ebrium eſſe; multò minus in exercitu militi proximos „ ob id interficiendos. Ipſa enim per ſe temu„ lentia, vel cæde non conſequente, pœna eſt „ digna: quantò magis ſi ea conſequatur: mul„ toque item magis in proximum, quàm alie„ num. Exemplum itaque facti quale ſit, ac „ quàm deteſtabile, ipſi conſpicitis. vos ergo „ manibus temperare ab iniuriaque abſtinere „ opus, nec putatote me conniuentem iniu„ ſtum quocunque modo toleraturum; ne„ que illum quamuis hoſtibus formidolo„ ſum ac terribilem, qui alioquin manibus in „ hoſtes puris non feratur, vllo modo com„ militonem putaturum; quum fruſtra ſit „ fortitudo, vbi iuſtitia defuerit. Vbi Beliſa-

NOTA. rius finem dicendi fecit exercitus omnis & „ verba imperatoris non contemnenda conſi-

Effectus orationis ducis. derans, & illorum ſupplicia ſpectans timore „ corripitur: iamque ex illo frugi eſſe & ex

æquo

ęquo inter ſe viuere apud talem ducem non iniuſta paſſurum cogitabant,&c.

Vbi verò in Africam claſsis appulit; die ſequente, poſtquam militum quidam in agros diſcurrentes fructus attigerunt, eos ignominia notatos conuocans Beliſarius ſic eſt allocutus; *i* Vim adferri, & ex alienis paſci, turpe ſemper ac probroſum videtur. ,, quòd iniuſtum in ipſo feratur: nunc autem ,, nobis etiam in eo periculum conſiderandum; vt,ſi fas eſt dicere, iuſti ratio ſit periculo poſthabenda. Ego enim hoc tantum ,, confiſus vos in hanc terram deſcendere iuſſi: vt Afri à Romanis procul exiſtentes ,, ſint Vandalis pro nobis infidi ac moleſti. ,, quamobrem nil neceſſariorum propterea ,, nos deſerat: neque excurſionibus ab inimicis lædamur. Verùm nunc veſtra immodeſtia omnia nobis hæc contraria reddidit. ,, *k* Afros enim quodammodò Vandalis conciliaſtis: ac in noſipſos iam ob veſtrum hoc ,, factum ad inimicitiam deduxiſtis. Natura ,, enim ineſt adfectis iniuria erga afficientes ,, continuò maleuolentia. Veſtram igitur ſecuritatem, ac omnium copiam paruo admodum argento poſthabetis; quum vobis ,, ex voluptarijs dominis,quæ ſint opus,liceat ,, emere: ergà quos minimè iniuſtos eſſe decet, vt nobis illorum amicitia ſit vſui. *l* Nũc ,, verò effeciſtis, vt contra Afros æquè atque ,, Van-

Iterum puniuntur milites rapaces.

Beliſarij alia oratio.

NOTA.

„ Vandalos nobis etiam ſit bellum; imò con-
„ tra Deum ipſum, quem nullus iniuſtus ſen-
„ tiet adiutorem. Parcite igitur poſthac aliena
„ inuadere, lucrumq; ſequi periculis plenum:
„ hoc enim illud eſt tempus, quo maximè
„ modeſtia nos ſaluos faciet: iniuria interitu
„ plectet. Hæc vobis curantibus Deus erit in-
„ primis placatus: deinde gens Afrorum be-
„ neuola, poſtremò de Vandalis victoria faci-
„ lis. Beliſarius his geſtis vbi exercitum ordine diſpoſuit, Carthaginem verſus iter arripuit: milites vt eſſent abſtinentes, ſibiq; ac manibus imperarent, admonuit: neque aliquid ab re aut contra officium facerent. Ipſe verò manſuetudinem atque humanitatem præ ſe ferendo Afros ſibi conciliauit. *m* Ex quo reliquo tempore ſicut in propria regione magna cum modeſtia iter fecit, colonis circa nec latitātibus, nec quicquam expaueſcentibus; quin potius, quæ oportet, omnia vendentibus ſimul & exercitui miniſtrantibus. *n* Carthagine capta ſic modeſtos omnes dux hic ſuos reddidit; vt neque contumeliam aliquam, neque minas vllas, aut vnius officinæ impedimentum, vti mos eſt eorum, interuenire videremus: ſed in capta ac ſtatum mutante ciuitate nulli contigit tabernas claudere, aut quicquam venalium ſpontè negare. &c. Humilem præterea ſe Beliſarius benignumq́ue adeò atque aditu obuijs quibuſque perfacilem exhibe-

Diſciplinæ militaris fructus.

Exemplar modeſtiæ militum.

Virtutes imperatoriæ Beliſa-rij.

bat; vt infimæ ſortis viro perſimilis videretur. Milites item, & ruſticani, & cuiuſque generis homines certatim hunc beneuolentia proſequebantur. *o* Nam in ſuos, præcipuè milites, munificentia cęteros anteibat: & qui bello rem fortè malè geſsiſſent, pro acceptis vulneribus pecuniam non paruam donando indignationem ac ſimul mœſtitiam ſæpius permulcebat: ei verò, qui in acie egregiè ſe habuiſſet, varia dono dabat in præmium ornamenta. Et qui præterea aut arcus, aut rei alterius bellicæ iacturam pretiando feciſſet, confeſtim alia & potiora per Beliſarium parabantur. *p* Erga agricultores agreſteſque homines tanta hic indulgentia ac prouidentia vtebatur; vt Beliſario ductante exercitum nullam hi vim paterentur: ſed ex inſperatò potius opulenti ac diuites reddebantur: vt qui crebrò ad ſe aduentantibus copijs maiori omnia in victum pretio venditarent. Segetes inſuper, dum in agris matureſcerent, diligentiùs tuebatur; ne fortè equorum greges has deuaſtarent: frugeſque cæteras inuitis dominis ſuos attingere prohibebat *q* Erat item vir continentior; vt qui præter denuptam ſibi vxorem nouerit nullam. Nam ex Vandalis Gothiſque tanta multitudine & forma egregia fœminas quum bello cepiſſet, earum nullā vel in ſuum conſpectum venire, vel alloqui quoquā pacto permiſit. Ad extera eius hu-

Munificētia in milites.

Indulgētia in agricolas.

Continēti & pudor.

Google

iuſmodi ornamenta perſpicax quidem & viuidum accedebat ingenium; quippe qui vel dubijs ipſis in rebus, ad ea quæ potiora forent excogitanda, mirum de ſe in modum & oportunè valeret: ipſoque belli diſcrimine animi præſtaret magnitudne: è tutoque & conſideratiùs ad res gerendas audentior eſſet. Feſtinare preterea cunctarique in ipſis aduerſus hoſtem conatibus, vt res depoſcebat: in rebus trepidis bene ſperare, nec terrore aliquo capi, non proſperis inſolens eſſe, nec vitam in delitijs agere: nec quiſquam vnquam hominum fuit, qui temulentum hunc viderit. Et quàm quidem diu Romanorum exercitui tam in Africa, quàm in Italia præfuit, perpetuò victor erat; & obuia quæuis occupabat.

Induſtria in agendo.

Animi magnitudo.

Celeritas.

Sobrietas.

Felicitas.

a Sacerdotalis benedictio & precatio exercitui impertienda.

b En quid mali pariat ebrietas, malum cùm ab omni hominum cœtu, tùm à caſtris potiſſimum remouendum; in quibus aſſidua opus eſt vigilantia, quam ebrietas alto ſomno conſopire ſolet. Diuinus ille Plato Carthaginenſium legem probabat; qua vinum guſtari in caſtris vetabatur. *Quàm turpe ſpectaculum militem videre ebrium! quàm triſtis*, ait D. Ambroſ. *Chriſtianorum oculis, & miſerabilis ſpecies? Cernas iuuenes terribiles viſu hoſtib. de cõuiuio portari foras, & inde ad cõuiuium reportari. Ibi vnuſquiſq; pugnas enarrat ſuas: ibi fortia facta prædicat: narrat trophæa. Viri prœliatores ſtare non poſſunt: egreſſu vacillant. Rident ſeruuli dominorum opprobria: manibus ſuis portant militem bellatorem: imponunt equo. Alij referuntur in ſcutis, fit pompa ludi-*

2. de leg.

Lib. de Elia: cap. 13.

dibrij Quos manè inſignes armis ſpectaueras, vultu minaces; eoſdem veſperi cernas, etiam à paruulis rideri. ſine ferro vulneratos, ſine pugna interfectos, ſine hoſte turbatos, ſine ſenectute tremulos, in ipſo iuuentutis flore arentes Hęc diuinè Ambr. Præclarè etiam Seneca: *Eruit omne vitium ebrietas: & incendit & detegit: obſtantem malis conatibus verecundiam remouet. Creſcit inſolenti ſuperbia, crudelitas ſæuo, malignitas liuido. Cogita quas ediderit publica ebrietas clades. Hæç acerrimas gentes bellicoſaſq; hoſtibus tradidit: hæc multorum annorum pertinaci bello defenſa mœnia patefecit: hæc inuictas acies mero domuit.* Li.12.ep.84. Ita ille: Notum eſt quomodo Holofernes non ſeipsū modo, ſed & tantas equitum peditumq; copias vino perdidit. Ipſi noſtra memoria nō diſſimilia audiuimus. Superioribus annis captos è milite Chriſtiano non paucos dicitur Imperatori ſuo Sinanus Baſſa per ludibrium, & ebrietatis exprobrationem, Conſtantinopoli cum poculis, aleis, & chartis obtuliſſe.

c Præclarum exemplum diſciplinæ militaris, quam Val Maximus *præcipuum decus, & ſtabilimentum Romani Imperij* vocare non dubitauit. *in eiuſq; ſinu & tutela ſerenū tranquillumq; beatæ pacis ſtatum acquieſcere dixit.* Lib.2 cap.7. Idem cēſuit *aſpero & abſciſo caſtigationis genere militarem diſciplinā egere; quia vires armis conſtant; quæ vbi à recto tenore deſciuerunt, oppreſſuræ ſunt, niſi opprimantur.* Clearchus quoque Lacedæmoniorum dux hoc egregio dicto diſciplinam militiæ continebat, identidem exercitus ſui auribus inculcando; *A militibus Imperatorem potiùs, quàm hoſtem metui debere.* Valer. ibid.

d Milites voluntarij plerumque diſſolutiores & licentioſiores eſſe ſolent.

e Milites ſceleribus obnoxij aliorum delinquentium peccata cupiunt eſſe impunita. Nam probi & innocentes ſcelera vindicari libenter ferunt.

f Magnam habet vim ad victoriam obſeruatio iuſtitiæ.

Digitized by Google

g Nota armorum diligentiam inferiorem eſſe iuſtitia,& in Deum obſeruantia.

h Fructus militaris diſciplinæ, metus Imperatoris,& vita frugi ac ab iniuria ceſſatio *Indulgentia quidem*, ait Cæſar li 3.bel.ciu. *& largitio ſpecioſum reddunt præſentem exercitus amorem; paulatim tamen & occultè militarem diſciplinam ſeueritatemq; minuunt: & delicta militum nulla venia proſequi vſu ſalubre, & miſericordia melius ſemper apparuit* auctore Tacito libr. 13 annal.

i Præclara ſententia egregij ducis; *Vim adferri & ex alienis paſci, turpe eſt & probroſum.* Dauid egregius bellator cum ſua cohorte militum 600. non attigit quicquam ex bonis Nabal; quin potius ſic eum per

1.Reg.25. ſuos pacificè ſalutauit; *Sit fratribus meis & tibi pax; & domui tuæ pax: & omnibus, quæcunque habes, ſit pax Nunquam paſtoribus tuis moleſti fuimus: nec aliquando defuit quicquam eis de grege omni tempore quo fuerunt nobiſcum, &c.*

k Solent prouinciales in quorum terra bellum geritur, inimicum animum induere erga milites, à quibus per ſummam iniuriam vexantur & ſpoliantur E contrariò verò modeſtis & manum ab iniuria cohibentibus militibus non fauent ſolùm contra hoſtes; ſed & commeatum neceſſarium facili pretio, imò gratis interdum ſubminiſtrant.

l Qui prouinciales opprimunt rapinis, & violentis exactionibus; & hoſtes eos experiuntur: & contra Deum pugnant.

m Fructus pacati & modeſti exercitus erga prouinciales.

n Rarum diſciplinæ militaris exemplum, victorum tanta modeſtia. Siquidem Seneca in Troad. ait;

Regi frænis nequit
Et ira, & ardens hoſtis, & victoria,
Gladiuſque felix, cuius infecti ſemel

Ve-

Vecors libido eſt.
At Beliſarius modeſtè ſecundam fortunam victor tulit. quæ in malo ingenio auaritiam, cæteraque occulta mala patefacit.

o En quibus artibus militum amor à duce concilietur.

p Notent hoc noſtri milites. quorum eſt effrenata erga agricolas inſolentia.

q Imitanda cunctis ducibus pudicitia.

X. *Exemplum Narſetis copiarum Iuſtiniani Imperat. contra Totilam Gottorum Regem ducis.*

Ex Euagrio lib. 4. c. 23. & Procopio lib. 3. de bello Gottico.

COmmemoratum eſt ab his, qui vnà cum Narſete fuerunt; dum precibus & alijs pietatis officijs Diuinum Numen placaret: debitumq; ei cultum tribueret: *a* Sanctam Virginem Deiparam ei apparuiſſe; planeque tempus præſcripſiſſe, quo bellum cum hoſtibus gereret: atque vt non priùs ad prælium committendum ſe accingeret, quàm cœlitùs ſignum acciperet. Factumque eſt Dei opera (quod & ipſe Narſes ingenuè profeſſus eſt) vt bellicoſiſsimus vir Totilas vnà cum potentiſsimo exercitu innumeris clarus victorijs, ac viribus pollens, à ſemiuiro Narſete (eunuchus enim erat) cuncta nitente MARIAE Virginis ope vinceretur. Narſes itaque, ait Procop. ex

Narſeti pugnaturo cū Gottis B. Virgo apparet.

Eius ope debellatum eſt.

Narſes gratus in Deũ.

re bene geſta lætior factus, *b* id omne Deo acceptum (vt erat in vero) indeſinēter retulit. Conuerſus deinde ad ea quæ proxima erant, adminiſtrandum, *c* Longobardorum inprimis nefanda facinora ſe in expeditionem ſequentium vindicare primùm & expiare curauit. *d* Illi namque ad cæteram vitæ factorumque impietatem & ſcelus, vel ædificia ipſa in quæ fortè diuerterant, iniuſsi cremabant; ſtuprumque fœminis & vim inferebant ſacras in ædes refugientibus. Vnde magna pecunia hos primùm donatos ad proprios penates redire iuſsit, Valeriano, Damianoque cum ſuis copijs ducibus traditis, qui eos tam diu deducerent, quoad in Romanorum confinia perueniſſent, & illis iniunctum, vt ſine aliorum iniuria pertranſirent.

Dimittit ab exercitu milites ſacrilegos & facinoroſos.

a In bellis potiſsimum Beatiſsimæ Virginis Deiparæ Mariæ auxilium implorandum, exemplo Narſetis non magis religioſo quàm felici.

b Poſt victoriam gratiæ Deo indeſinenter agendæ.

c Non ſunt in caſtris tolerandi milites impij & ſacrilegi; ſed exauthorandi ſunt, & dimittendi; tametſi eorum opera duci fuerit vtilis. Idem Narſes pugnaturus cum Bucellino, ſiue Bultino duce Francorum, inuētum vnum Herulorum virum nobilem, qui ſeruum occidiſſet, pari pœna plecti ſtatim iuſsit. non magni faciens, etſi in illa temporis & rerum neceſsitate ingens Herulorum multitudo ſeſe ab eius exercitu ſeparaturam mortem gentilis ſui ægrè ferens minitaretur. Refert id Agathius lib. 2. hiſt.

d Non

d Non debet pati bonus Imperator, vt à militibus ædificia, ad quæ diuertunt paſſim, crementur.

XI. *Exemplum Beliſarij cum Perſis præliaturi.*

Ex Procopio, lib. I, de bello Perſico.

BEliſarius antequam cum Mirrhane Perſici exercitus duce confligeret, eiuſmodi ad eum literas dedit. *a* Primùm quidem bonum eſſe pacem apud omnes homines in confeſſo eſt, quibus paululum rationis exiſtit. ſi quis autem ipſam turbare ſit inuentus, malorum cauſa ſibi ac proximis fuerit. Dux optimus ille profectò putandus, qui ex bello pacem diſponere ſit aptus: tu verò rebus in quiete conſtitutis, ac vtroque rege concordiam exoptãte, bellum abſque vlla cauſa omnino inferre decreuiſti. Aderunt & legati noſtri propediem, qui ſi qua inter nos diſſident, facile conciliabunt. niſi fortè ex hac interim tua expeditione graue aliquid oriatur, quod ſpem pacis nobis eripiat. Sed age iſtum celeriter domum reducito exercitum; ne maximis impedimento ſis bonis; neu tuis, vt par eſt, grauium euentorũ cauſa feraris. Has vbi Mirrhanes literas legit, ſic reſpondit; Tuis literis permotus profectò obtemperaſſem niſi Romanorum epiſtola fuiſſet: *b* quibus promittere prom-

Beliſarius Perſis pacẽ primùm offert.

Superbum reſponſum Perſæ.

ptum eſt; promiſſis autem quanquam iuramento firmatis minimè ſtare. Nos igitur ve-
" ſtræ occurrentes fallaciæ ad arma cogimur
" venire. Vos ergo chari Romani nil in fu-
" turum aliud excogitate, quàm vobis perpe-
" tuò cum Perſis bellandum. In hoc enim
" nos & conſeneſcere & mori ſimul oportet;
" donec re, non tantùm verbis in nos æqui fu-
" eritis. Rurſus autem hi qui cum Beliſario
" erant, ſic reſcripſêre; Non in omnes, o-
" ptime Mirrhanes, iactantia vti oportet: ne-
" que proximos probris nullo modo ad rem
" pertinentibus ſemper inceſſere, præſertim
" cùm Rufinū de concordia legatū iamiā ad-
" futurum aſſeueremus: tuque breui videbis.
" Vobis nihilominus, ſi hoſtilia tandem cupi-
" tis, occurremus *c* autore Deo, quem nobis
" in periculo propitium futurum, ac Ro-
" manorum quieti fauentem; iactantiæ de-
" nique Perſarum aduerſum ſperamus. *d* Et
" quando nobis ad pacem prouocantibus re-
" ſtitiſtis, acie decernere parati ſumus, inſiu-
" randum ac cōſcripta fædera violata in ſum-
" mis ſignis ad prælium ſuſpendentes. Mir-
" rhanes verò rurſus ſic reſpondit. Neq; nos
" abſq; dijs *e* noſtris in bellum deſcendimus,
" quin ducibus ipſis comitati contra vos veni-
mus, quos ſpero cras in vrbem Daram Perſas introducturos, vbi & balneum, & *f* prandiū fac mihi intra mœnia pares. His igitur lectis,

Confidentia barbara.

lectis, qui cum Beliſario erant, ad pugnam ſe accingebant. Initoq; certamine Dei virtus hoſtes opprimens manifeſtò eſt cognita; dũ vi ventorum Perſarum ſpicula cæteraque miſſilia in Romanos intorta præpedirentur, & efficacia penitus redderentur; contra verò validiore impetu Romanorum iacula vibrarentur; ſicq; victi, demum & fugati ſunt Perſæ Romanis incruenta victoria potitis. A Deo punita.

a Offerenda primùm eſt hoſtibus pax quod fecit Beliſarius ex diuinæ vtique ſcripturæ præſcripto dicentis; *Si quando acceſſeris ad expugnandam ciuitatem, offeres ei primùm pacem. &c.* *Deut. 20.*

b Barbaricus mos ſuperbè & contumelioſè cum hoſtibus agere.

c In hoc ſemper laborandum eſt Chriſtianis ducibus, vt ſpem omnem in Deo reponant, eam denique veluti primarium vexillum ob oculos hoſtium ponant.

d Bona ſpe dimicatur contra fœderum violatores.

e Ecce & barbari dijs ſuis auxiliatoribus inuocatis pugnare ſoliti.

f Superbum imperium, quod diuina virtus irritum tandem fecit.

XII. Ex-

XII. *Exemplum Catacali Præfecti Michaelis Imperatoris Conſtantinopolitani.*

Ex Ioanne Curopalate.

Stratagema Catacali.

SAraceni obſidebant maximo exercitu Meſſanam; quam cum præſidio Catacalus cognomine Combuſtus tenebant. Cumque portas clauſiſſet triduo; neque quemquam vallum tranſilire permitteret: ſed timiditatem præſeferret; negligentes Saraceni ſine metu diſſipabantur: *a* & dies noctéſque compotationibus, & tibijs ac cymbalis indulgebant, quaſi videlicet vrbs poſtridie capienda eſſet: quarta autem die qua conſueuimus mediam Pentecoſten celebrare, Combuſtus animaduerſa negligentia & ſocordia Saracenorum, & vt illi ſine vlla cura ac ſolicitudine degunt, nihil curantes eorum quæ intra muros fierent: ſuo exercitu confirmato, quum iuſſiſſet ſacrificium incruentum perfici, *b* ſimulque cùm omnibus particeps fuiſſet diuini Sacramenti circiter prandij horam; apertis vrbis portis maximo impetu in aduerſarios erũpit ebrios & crapulâ onuſtos: ipſe primùm cum ſuis ad tabernaculum Apolaphar Inſulæ Principis adequitans: & ille quidem ſtatim interficitur mollis & facilis captu præ ebrietate; eiuſque tabernaculum perrumpitur.

Sacramentum corporis & ſanguinis Domini exercitus accipit.

Ebrios Saracenos profligat.

pitur, Cadebant etiam alij Saraceni aceruatim præ ebrietate labentes, & inopinato impetu nihil prorſus virtutis memores. Fit igitur ſtrages totius exercitus, quum Saraceni ſe mutuò obterentes occiderent. ita vt cadaueribus complerentur planities, & proximæ conualles, & flumina. captaque ſunt omnia caſtra, auro & argento & margaritis prætioſiſque lapillis referta: quos, vt fertur, medimnis milites diuiſêre.

a Perniciosa res caſtris ebrietas, & voluptas. Præclarè Tacitus ait *degenerare à robore & virtute militē aſſuetudine voluptatum: & ſi quid ardoris ac ferociæ habuit, popinis & comeſſationibus deteri.* Itaque P. Cornelius Scipio Africanus eodem temporis momento, quo caſtra intrauit, edixit, vt omnia ex his, quæ voluptatis cauſa comparata eſſent, auferrentur & ſummouerentur. Metellus quoque Conſul in Africa, Iugurthino bello, cum nimia indulgentia corruptum exercitum accepiſſet, omnibus neruis reſtituere militarem continentiam niſus eſt. *Quid ergo*: ait Valer: Max: *reſtituta continentia profecit? Crebras victorias, & multa trophæa peperit.* *Lib 2. hiſt.* *Lib.2.c.7.*

b Salutaris mos, pugnaturos milites Sacroſancto Chriſti corporis viatico communire.

XIII. Exemplum S. Ludouici Galliarum Regis Damiatam ex manu Saracenorum recuperantis.

Ex F. Henrico Sedulio Ord: FF. Minorum, in eius vita.

CVm Rex Ludouicus videret in portu Damiatæ magna eſſe Turcarum præſi-

præſidia : communicato cum proceribus conſilio iuſſit vt die altero ſummo mane exirent in terram; eamque eo loco occuparent, vbi inter ipſos & vrbem fluuius intereſſet. Eo ergo die omnibus in triremes & alias naues ſeſe recipientibus, Rex cũ Legato Pontificis ſacroſanctã geſtans crucem nudam & apertã in cymba vehebatur, iuxta cũ præcedente in alia cymbâ B. Dionyſij vexillo, fratribus quoq; illius, & alijs nobilibus, & ſagittarijs comitantibus: atq; ita in terrã egreſſi ſunt multis in hoſtes contortis telis, qui eos arcere magna vi nitebantur. In ea concertatione pene nulli ex Chriſtianis vulnerati ſunt; permulti autem Saraceni; & eorũ equi interfecti; & in ijs tres proceres. Eodem die profligatis Saracenorum trieribus Chriſtianorum triremes fluuii oſtia occuparunt. Hiſce tam proſperis initijs feliciores etiã ſucceſſus Dominus adiecit. Perteritis.n.qui intra vrbem erãt, Saracenis virtute diuina omnes in fugam verſi ex vrbe exceſſerunt inſtructis priùs ignibus, quibus vrbs conflagraret. Multi itaque ex caſtris Regis per pontem naualem, quem ſatis integrum reliquerant Saraceni, in oppidum ingrediuntur. Rex quoque certior factus nonnullos è ſuis intromittit, fixis tentorijs ſuis ad pontem. vt, ſi ita res poſceret, ſuis ſuppetias ferret. Multus, ibi commeatus repertus

Rex Ludouicus Crucem præfert exercitui.

Legatus Pontificis in bello.

Saracenos vincit Crucis virtute.

pertus eſt; ita vt multi affirmarent eam ciuitatem vi capi minimè potuiſſe. Proſpexerant enim ſibi in longum tempus Saraceni; ita vt diuino potiùs miraculo ea victoria tribuēda ſit. Deinde verò ea ciuitate à mortuorum cadaueribus repurgatâ, igneque extincto, Legatus Pontificis cū Patriarcha Ieroſolymitano, cum Archiepiſcopis, Epiſcopis, & magnâ parte eorum, qui conuenerāt; itemq; Ludouicus Rex cum permultis aliis, *b* nudis pedibus, præſente Rege Cypri cum non paucis nobilibus in vrbem ingreſſi ſunt. cumq; legatus ædē quandam profanatam recōciliaſſet, & gratias egiſſent Deo, in honorem ſanctiſſimæ Matris Dei ab eodem Legato ſacrificium oblatum eſt. Gratias humileē, agit Deo.

a Non puduit Sanctiſſimum hunc Regem vexilliferi munere in exercitu fungi, & Crucis Dominicæ ſalutare ſignum cūctis præferre. Aderat porro tunc Legatus Summi Pontificis. Quid ni enim in exercitu Catholico Paſtoris omniū Chriſtianorum legatus adfuiſſet. Moyſes cum Madianitis bellum geſturus duodecim millia expediuit militum cum Phinees filio Eleazari ſacerdotis, vt ſacra tradit hiſtoria; vaſa quoque ſancta tradidit ei. Quæ vaſa erant Arca cum tabulis legis, Cherubim, & propitiatorio. Hæc enim ſecum deferebāt Iudæi euntes ad bellum; vt ſcilicet ita quaſi Deum propitiatorio inſidentem ſecum deueherent, qui caſtra hoſtium ſua præſentia diſſiparet. Phinees quoq; ſacerdos ad hoc bellum eſt profectus, vt ſacris præeſſet. *Num: 31.*

b Hu-

b Humilis gratiarum actio obtenta victoria.

XIV. Exemplum Ioannis Coruini, & B. Ioannis Capiſtrani, contra Turcas in Vngaria pugnantium.

Ex Antonio Bonfinio de rebus Vngar Decad.3 lib.8.

CAptâ Conſtantinopoli à Turcis Ioannes Coruinus, qui ad protegendas inferioris Vngariæ oras regiâ autoritate conſtitutus erat, neque animo excidit; neque conſilio defuit. In primis Capiſtranum ad hanc obſidionem ſibi collegam aſſciſcit. *a* vt alter humanis, diuinis alter viribus niteretur: conſulit quid potiſſimùm videatur agendum. *b* Ille bono animo eſſe iubet, quando non mediocrem cruce ſignatorum exercitum è Germania ſe conflaſſe fatetur: quamuis hæc gens Vngarico ab antiquo ſit infeſta bello: in communi tamen cauſa & neceſſitate minimè defuturam arbitratur. quin & totam ſe Vngariam poſt Conſtantinopolitanam captiuitatem in Turcas concitaſſe referebat. Interim Coruinum cætera, quæ ex vſu belli ſunt, curare iubet: hæc ſe in tempore auxilia daturum pollicetur: demùm ad hanc capeſſendæ immortalitatis occaſionem incendit. Is veteranos omnes, ac alios ſpecta-

B. Capiſtranus ſocius in bello Coruini. Adducit milites cruce ſignatos.

tæ virtutis milites cogit; claſſem mirâ alacritate in Danubiũ parat: cùm Turcã quoque multa in Ponto nauigia paraſſe didicerat. Calixtus Pontifex imminentis periculi non ignarus, Ioannẽm S. Angeli Cardinalem, virum ſapientia & magnimitate præſtantem in GermaniamPannoniamque miſerat: vt ſeptentrionalis plagæ gentes, quãtum in ſe foret, in dirum hoſtem concitaret. Interim rumor affertur Mahumetem centum & quinquaginta millia hominũ ad obſidendam Albam ducere: in ſummâ rerum omnium trepidatione verſatur Vngaria. Coruinus & Capiſtranus, cum forti animo ſuo vterq; exercitu ad protegendam Albam properarunt: claſſem cõmeatib. militibuſq; oneratam deducunt. Cardinalis Budæ ſubſtitit, vt apud Regem cætera curaret. Itaq; Capiſtranus cũ ſuis bellatoribus, vt alter Ioſue procedebat cum baculo, in cuius ſummitate erat ſignum Tau, quo eos animoſiores audacioreſque reddebat: de quo illud memorabile fertur; Cùm celebraret Miſſam ante Belgradum, ſagitta cœlo delapſa in medio aræ ante oculos ſerui Altiſſimi apparuit his aureis verbis inſignita; ESTO CONSTANS IOANNES. Ita ille animatus ſuos ad confligendũ cũ hoſte adhortabatur ſupplex Seruatoris crucem amplexus, diuinãq; opẽ præſentẽ affuturã pro-

B. Capiſtranus præcedit exercitũ cum cruce.

Promittitur ei cœlitus victoria.

Hortatur milites ad pugnam.

Digitized by Google

mittens. Illi appetere magis quàm formidare glorioſam mortem viſi ad pugnam promptiſſimi Turcis occurrunt. Vnum eis oberat, quòd animo potiùs quàm corpore armati eſſent, gladijs tantum & lanceis inſtructi, pauci ſe galea & thorace protexerant. Victoriam tamen memorabilem de hoſte inſtructiſſimo & potentiſſimo reportarunt, diuina magis quàm humana ope freti. Ferunt Mahumetem Turcarum Imperat. nunquam poſtea cladis in eo bello acceptæ meminiſſe, quin mentum barbamq; demulcens quaſſansq; caput ei diei maledixerit, quâ pugnam ad Albam conſeruit.

Victoriam obtinet.

a Præclara ſocietatis in bello virium humanarũ diuinarumque.

b Ecce infirma mundi eligit Deus. Capiſtranũ hominem religioſum à ſeculi curis alienum militiæ Chriſtianæ ductorem eſſe vult, cum indubia ſpe victoriæ. Noua bella eligit Dominus. Feliciſſimè ſuccedunt pugnæ, quæ non ſolis humanis conſilijs geruntur.

Memorat porrò Bonfinius ibidem in hoc prælio trecentos è Polonis fuiſſe, qui religionis ardentiſſimæ gratia ſumpta ſanctæ Crucis teſſera ſtipendia faciebant.

Idem Bonfinius hæc addit: *Cum duo duces, alter oratione, manu alter, ſtrenuè dimicarint; iccirco factum, vt in eo prælio diuinæ potiùs quàm humanæ vires, quod Turcæ non inficiabantur, enituerint.*

XV. Exem-

XV *Exemplum Chriſtianorum Antiochiæ à Turcis & Saracenis obſeſſorum.*

Ex Ioanne Nauclero, volumine 2. Generatione 37.

DVm Chriſtiani Antiochiæ grauiſſima Turcarum & Saracenorum premerentur obſidione:fameque & rerum omniũ penuria laborarent;reſpexit tãdem eos Dominus; conſolationemque miſit. Apparuit enim cuidam clerico B. Andreas,cui plurimùm erat deuotus,commonens quatenus Principibus nuntiaret, vt lanceam, qua Domini noſtri latus erat perforatum, in Eccleſia B.Petri repoſitam perquirerent,eiq; locum certis oſtendebat indiciis. Quod cùm feciſſent, & ipſi ad eius ſuggeſtionem in eo loco effoſſa aliquantulùm terra lanceam, ſicut clerico illi oſtenſum fuerat, inuenerunt. Hoc audiens populus, tanquam de immiſſa ei cœlitus conſolatione, cœperunt à ſuis anxietatibus releuari, iterumque voto ſe & iuramentis obligârunt,quòd ab inuicem non diſcederent,quouſq; authore Domino vrbẽ ſuæ reſtituerẽt libertati. Igitur *a* præmiſſo ieiunio & indicta die pugnæ, cùm 6. diebus afflictione mirabili plurimùm laboraſſent;prçcedẽti nocte,dũ arma equoſ-

B. Andreas oſtendit defoſſam humi lãceam Chriſti.

Chriſtiani bonã ſpem concipiunt.

Ieiunant.

que præparant, ſomno locus non datur. Manè facto, circa crepuſculũ *b* ſacerdotes & miniſtri Domini per Eccleſias diuina celebrãtes, populũ, antequã ad præliũ egrederetur, de peccatis ſuis priùs humiliter confeſſum, corpore & ſanguine Domini munierunt: *c* quo facta tanta eis diuinitùs infuſa eſt gratia; vt qui pridie lumina vix attollere poterant, nunc prodeuntes victoriam ſibi promittere auſi ſint. Epiſcopi verò & ſacerdotes ſacris induti populum benedicebant. Itaque ſummo diluculo IV. Cal. Iulij duodecim acies inſtruxerunt. quarum vltimã, quæ erat cæteris amplior, tenebat illuſtris Princeps Boemundus. Accidit autem, vt egreſſis ros quidam ſuauiſſimus, modicus tamen, ſed gratiſſimus deſcenderit, quaſi in eo benedictionem & gratiam ſuam videretur infudiſſe Dominus. Mirabile dictu, quicunque eo imbre conſperſus eſt, tãtum concepit animum; vt nihil laboris, nihil moleſtiæ in tota illa expeditione videretur. Idem in equis fertur apparuiſſe. Interim hoſtes accepto noſtrorum ab vrbe egreſſu acies inſtruunt. ventum eſt ad pugnã: primæ tres acies noſtrorũ viriliter in hoſtes irrũnt: ſequentes aliæ nõ minùs præcedente lancea Domini cum ſacerdotibus. Pugnatũ eſt illo die acerrimè. tandem hoſtes diſſolutis cuneis vertebantur in fugam: & cædem

Confitetur & communicant.

Diuinitus eis vires accedunt.

Benedicuntur ab Epiſcopis.

Rore delapſo recreantur.

Sacerdotes cum lancea Domini præcedunt exercitum.

cædem in hoſtibus factam omnes ſcriptores in centum millia referunt. Conſummato itaque prælio noſtri ad caſtra hoſtium redeunt: vbi tantam reperiunt rerum opulentiã, tantas Orientalium diuitiarũ copias; vt iam auri, argenti, gemmarum, neque numerus eſſet, neque menſura; equorum etiam & armentorum, annonæ quoque & victualium reperta eſt tanta abundantia; vt iam neſcirent quid eligerent. Hac potiti ſunt victoria Anno Domini 1098. 28. Iunij.

Victoria cõſecuta memorabilis.

a Ieiunio quoque fuit armatus exercitus Iudæ Machabæi, Dixerat enim ei miles aduentantibus Syris; *Quomodo poterimus pauci pugnare contra multitudinem tantã & tam fortem, & nos fatigati ſumus ieiunio hodie? Quibus Iudas ait; Non in multitudine exercitus victoria belli, ſed de cælo fortitudo eſt.* Eodem Duce cum Antiocho pugnaturo vniuerſus exercitus cum fletu & ieiunijs per triduum continuum diuinam miſericordiam implorauit. 1. Mach: 3.

b Confeſſionis & Sacroſanctæ Euchariſtiæ Sacramenta vſurpanda ante conflictum. 2. Mach: 13.

c Robur diuinitus additum militibus Sacroſancta Euchariſtia refectis. *Paraſti*, dicebat Dauid, *in conſpectu meo menſam aduerſus eos, qui tribulant me; & miſericordia tua ſubſequetur me.* Pſal. 22.

d Præſagium futuræ victoriæ, & ſignum præſentis auxilij diuini ros de cœlo militibus ſuperfuſus.

e Ieiuni & debiles ſaturorum & fortium caſtris potiti ſunt.

XVI. *Exemplum Ladiſlai Iagellonis Poloniæ Regis cum Crucigeris pugnaturi.*

Ex Cromero, lib: 6. & Herburto, lib: 13 cap. 5.

Iagello præparat ſe ad bellum eleemoſynis

PRoficiſcens Ladiſlaus Rex ad bellum Pruſſicum, quacunque iter faciebat, *a* profuſa in egenos largitione vtebatur. Quum autem Slupia oppidum ſub Lyſſecenſi monaſt[e]rio ſitum perueniſſet: biduo ibi commoratus, diluculo *b* ad ædem ſacram in excelſo monte poſitam, & ligno Crucis Chriſti celebrem, pedes aſcendebat: quum totum diem precationi flexis genibus in tẽplo vacaſſet. Quũ primùm verò cum exercitu hoſtium fines attigit; expandit acies in longè patenti planicie: acceptumq; manu ſua vexillum maximũ, ſuſpirans & lachrymabũdus ita fatur; *c* Deus optime Maxime, non modò factorũ aut dictorum, ſed & cogitationũ omniũ cognitor: tu mihi teſtis es locupletiſſimus me inuitum cum Chriſtia-
" nis qualibus qualibus, Chriſtianis tamen, ad
" hoc bellum deſcendere maximis & intole-
" rabilibus Crucigerorum iniuriis prouoca-
" tum, & officio meo adductum, vt populos
" abs te curæ & fidei meæ concreditos de ra-
" pacibus & cruentis eorum manibus & infan-
" dis contumeliis vindicem. Tu noſti conſilia
" pacis

Pedibus aſcendit ædẽ ſacram ſanctæ Crucis. Genu flexus ibi totã diem orat. Inuitus ad certamen cum Chriſti nis deſcendit.

pacis me nunquã defugiſſe : & vel iniqua "
pace bellum iuſtum redimere cupiuiſſe: ſed "
quando apud homines ſuæ cupiditati inſa- "
tiabili,& irreligioſæ ſuperbiæ modum nul- "
lum ſtatuentes, manſuetudine & patientia "
nil proficio,tuæ iuſtitiæ fiducia iuſta piaq; "
arma ſumpſi ; tuiſque auſpicijs vexillum "
hoc nunc explico. Tu quæſo iuſtiori cau- "
ſæ faueto: & ſanguinem Chriſtianorũ ho- "
minum,qui immaniter à Crucigeris truci- "
dati ſunt,quoſq; hoc bellum vtrinque abſu- "
met,ab illis,qui cauſam dederunt, expetito. "
Hæc Rex collachrymãte omni exercitu. I-
dẽ fecere deinde Vitoudus & Maſouii Du-
ces,atq; Proceres Poloni & Lithuani: Polo-
ni verò abſterſis lachrymis Carmen *a* pa-
triũ,ſiue Pæana, Virgini Matri Dei dicatũ,
Bogarodzicà,quod D.Adelbertus Archie-
piſcopus & martyr Polonis tradidit, ceci-
nere. Mox ad Luterbergã caſtra mota; quo
in loco deteſtanda atq; horrenda res acci-
dit. Nam duo Lithuani ſanctiſſimum Chri-
ſti Ieſu corpus,quod in templo de more a-
pud Chriſtianos aſſeruatur,profanè in ter-
ram de argenteo ferculo abiecerant: *e* qua
re commotus Rex auctores ſceleris perquiri
iuſſit: qui iuſſu Vitoudi ipſi ſibi furcam ex-
citarũt,& ſuis vterq; manibus, barbaro qui-
dem, ſed patrio more ſeſe ſuſpenderunt: ob-
iurgantes ſe mutuò, ne ſua cunctatione

Exercitus eius Bogarodzica canit.

Sacrilegos milites punit.

iram Principis in ſe accenderent, quaſi is atrocius etiam aliquid in eos poſſet ſtatuere. *f* Nec ferè tale quippiam poſtea deſignatum eſt territis cunctis duorum ſupplicio. Rex autem quum nō facta re diuina præter morem caſtra mouiſſet propter noctem præcedentem tempeſtatibus inquietam, & ventos flantes, qui Crucigerorum etiam tentoria diſiecerant; apud Gruneualdum pagum erecto tentorio *g* rei diuinæ vacauit: interim verò ei nuntiatur ab exploratoribus alio ſuper alium accurrentibus hoſtes adeſſe: ad extremum veniens & ipſe Vitoudus nuntiat hoſtes in conſpectu eſſe: ni maturetur, in imparatos impetum daturos: nec tamen auelli Rex ab altaribus, donec ſacra peragerentur, potuit. Poſtea à Zindramo & Vitoudo acies inſtructæ: læuum cornu Poloni, dextrum Lituani tenuêre: quinquaginta fuere ſigna Polonica, Lituanica quadraginta. Iamque Rex peractis ſacris armatus in aciem prodibat; quum ex hoſtili acie duo caduceatores progreſſi, quòd mandata ad Regem à Magiſtro ſe ferre ſignificabant, intacti ad Regem deducti ſunt. *h* Hortabantur autem Regem ij Magiſtri nomine, ne tam cunctanter & meticuloſè pugnam iniret: & quò incunctátiùs id faceret, duos gladios ſtrictos Regi & Vitoudo obtulere, vt vel ijs aduerſus Crucigeros

Miſſam reuerenter audit.

Nec ab ea ſe auelli inſtantibus hoſtibus patitur.

Gladios ſuperbè ab hoſte oblatos accipit.

cigeros vteretur. Rex placidè & modeſtè caduceatoribus reſpondit: Quamuis armorum ſatis habeat in exercitu, accipere ſe tamen in Dei nomine gladios, ab hoſte contumeliæ cauſa miſſos: atque ita accipere, vt omen victoriæ, quam ſibi armorum traditio portendebat. Accepti gladij in ærario Regio in hanc vſque diem aſſeruantur. Mox Ladislaus paucis pro tempore milites cohortatus canere ſigna iuſsit ſimulque exercitus omnis *i* patrium Pæana cecinit, ac demũ diuino beneficio victor euaſit. Fertur autẽ à multis ex vtroque exercitu per omne tẽpus prelij conſpectus eſſe in aere venerandus põtificali habitu vir dimicantes noſtros confirmã, hoſtibus verè terrorem incutiens: *k* atque is D. Stanislaus Epiſcopus Cracouienſis fuiſſe creditur. Et affuit ſanè Polonis non obſcurè diuinum auxilium in eo prælio. Nã de nobilioribus Polonis pauci cecidere. *l* Inſequenti die ſacris inprimis Deo ſolenni põpa peragendis, hymniſq; iuſſu Regis vacatũ eſt; *m* hinc cæſorum funeribus cura impenſa: exhibiti deinde omnes captiui: ac cæteri quidem omnes ſponſione militari à Sbigneo Marſalco obligati, vt ſe ad diẽ S. Martini Cracouiæ ſiſterent, iuſſu Regis dimiſſi, dato etiam pro cuiuſque conditione viatico: Caſimirus verò Scecinenſium & Conradus Oleſnicenſium Duces, ac cęteri in Po-

Modeſtè reſpondet.

Milites cohortatur.

Bogarodzica canitur.

D. Staniſlaus viſus in hoc prœlio noſtros confirmaſſe.

Gratiæ ſolennes Deo pro victoria aguntur.

loniam miſsi, per arces aſſeruandi diſtributi ſunt. Dimiſſus deinde in Poloniam veredarius cum nuncio victoriæ ad Archiepiſcopum, Epiſcopos, ac Præſides Academiæ, celeriter cunctam Poloniam immenſa lætitia affecit: quamobrem ſolemnes ſupplicationes apud omnia templa habitæ: dieſque tam inſigni victoria memorabilis, quo Diuiſio Apoſtolorum Chriſti repræſentatur, inter feſtos relatus.

Dies anniuerſarius victoriæ ſacer.

a Eleemoſynis & orationibus felix euentus belli à Deo poſtulandus. Sic Aſa Rex Iuda, Ioſaphat ſimiliter, & multi alij leguntur in diuinis literis orationi ante prælium vacaſſe, quorum orationes infra deſcribentur.

b Humilitas Regis pedibus ædem ſacram aſcendentis. *Humilium ſiquidem Deo placet deprecatio*. Iudith 9.

c Oſtendit Ladislaus Rex bella non temerè mouenda. præſertim contra Chriſtianos: ſed quando tentatis primùm omnibus alijs medijs pax publica ob ſuperbiam & temeritatem hoſtium obtineri niſi armis non poteſt. *Pacem habere debet voluntas*, ait S. Auguſt. *bellum neceſsitas. vt liberet Deus à neceſsitate: & conſeruet in pace.*

Epiſt. 202.

Quo alio cantu melius Mars Chriſtianorum militum accendi, & animi ad certamen bellicum inflammari poſſunt, quàm quo Deus & ſancti eius laudantur & patroni atque auxiliatores inuocantur? Ioſaphat Rex Iuda ſtatuit cantores Domini, vt laudarent eum, & antecederent exercitum, ac voce conſona dicerent; *Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in æternum miſericordia eius*. Eſtq; cantum hunc ad-

2. Par. 20.

admirabilis illa de Sennacherib victoria conſecuta. *Nicanor*, vt in ſacra Machabæorum hiſtoria legimus, *& qui cum ipſo erãt, cũ tubis & canticis admouebãt. Iudas verò, & qui cũ eo erãt, inuocato Deo per orationes cõgreſſi ſunt; manu quidem pugnantes, ſed Dominum cordibus orantes:* ita factum, vt ſignis collatis Nicanor cecide-rit, & trigintaquinque millia hoſtium fuſa ſint. Vetus mos Polonorum erat, antequam cum hoſte confligerent, patria lingua & voce Canticum vulgò *Bagarodzica* dictum occinere. quo & fidem Catholicam profitebantur: & opem Beatæ Mariæ virginis, & aliorum cœlitum ſuppliciter implorabant. Nunc graſſantibus hæreſibus mos hic pius & ſalutaris exoleuit, meritò poſtliminio reuocandus. 2. Mach 12.

e Metuebat ſcilicet pius Rex, ne iſtorum impiorũ hominũ facinoris pœnas vniuerſus lueret exercitus; ſicuti olim vnius Achan ſacrilegiũ in vniuerſũ Ioſuanum exercitum redundauit. *Cauendum eſt omnibus Chriſti fide inſignitis*, monet Concil. Aquiſgranenſe, *ne propter aliorum ſacrilegum factum, nec ſecum, quod abſit, Dominum habeant, nec coram inimicis ſuis ſtare præualeant. Patratores ſacrilegi facti magnoperè cauere oportet; ne propter ſuam cupiditatem, quam erga res Deo ſacratas exercent, ſibi inſtar Achan mortem æternam, alijſque Dei offenſam, & coram hoſtibus ſuis acquirant miſerabilem ruinam, &c.* Lib. 2. ca. 1.

f Pœna vnius eſt correctio omnium: vti contrà ſcelera creſcunt impunitate. *Diſciplina caſtrorum antiquior fuit*, ait Iuriſcoſ. *parentibus Romanis, quàm caritas liberorũ. Hac laxata vel diſſoluta neceſſe eſt vires exercitus quantumuis magni labaſcere, & veluti corporis compagem neruis ſuccißis diſſolui.* De qua præter ſuprà commemorata hæc præterea libet annotare. Partes eius non poſtremæ in milites rapaces vel diſſolutos ſeuerè animaduertere: *Neſcio*

Caßiod. li. 1. var. ep 11. *enim quo pacto aſsiduè dimicantibus difficilè eſt morum cuſtodire menſuram;* dicebat Rex Athalaricus, *& militaribus officijs aſſueti iuſtitiæ parere deſpiciunt. Iccircò ſicubi ſeueritate in caſtris certè opus eſt.* *Vopiſcus in Aureliano.* Aurelianus Imperat. ita timori militibus fuit; vt ſub eo poſteaquam ſemel cum ingenti ſeueritate caſtrenſia peccata correxit, nemo peccauerit. Militem qui adulterium cum hoſpitis vxore commiſerat ita puniuit: vt duarum arborum capita inflecteret; ad pedes militis deligaret; eaſdemque ſubitò dimitteret, vt ſciſſus ille vtrinque penderet. quæ res ingentem timorem omnibus fecit. Peſcennius Niger Imper. cùm intel- *Fulg. libr. 2. cap. 2.* lexiſſet à milite ſuo gallinam cuidam ruſtico per vim ereptam, atque ad illius epulas raptorem decem alios adhibuiſſe comites, ingenti labore (cùm ob hoc ipſum ad rebellionem ſpectare exercitus videretur) vix retentus eſt, quin omnes capitali pœna mulctaret, lenitaque ſeueritate animaduerſionis effecit: vt denæ per ſingulos gallinæ, ei cui fuerat erepta, perſoluerentur: eorumque nullus durante ipſo bello in tabernaculo ſuo ignem accenderet: ſoloque pane *Idem ibid.* & aqua vitam duceret. Cùm Tamerlani in Aſiam minorem exercitum ducenti lachrymabunda mulier occurriſſet, querens ab eius milite nullo dato pretio lac parumque caſei erepta eſſe; ſtatim conſiſtere iuſſit exercitum: atque inde agmen ordinatim incedere, vt mulieri facultas eſſet eum agnoſcendi, qui vim fecerat. Agnito igitur per pectus ſe præſente aperiri corpus iuſſit, in cuius ſtomacho lac quod mulieri eripuerat, inuentum eſt. Hac ſeueritate aſſequebatur, vt copiæ quas habebat immenſas, cùm tutus ad caſtra omnibus eſſet acceſſus, omni commea- *Idem.* tu ſemper abundarent. Piſiſtratus Athenienſium tyrannus, cùm militem vigiliæ nocturnæ munus obeuntem dormire offendiſſet, occidit dicens ſe eum vt inuenerat, reliquiſſe.

g Et hæc quoque Iagellonis religio ſingularis, non niſi re diuina peracta arma capeſſere. Intelligebat Rex ſapiens placando Deo ſacriſque eius ritè & piè obeundis non teri tempus; nec occaſionem rei bene gerendæ prætermitti. Satis in tempore pugnat, qui præmiſſa oratione Deo fretus pugnat.

h Superba legatio. Venit hoc loco in mentem Nicanoris ſuperbia, quam ſacra Scriptura commemorat. Cogitauit is cum Iudæis *ipſo die Sabbathi committere bellum*. Nonnullis verò dicentibus: *Ne ita ferociter & barbarè feceris; ſed honorem tribue diei ſanctificationis: & honora eum, qui vniuerſa conſpicit: ille infelix interrogauit; ſi eſt potens in cælo, qui agi diem Sabbatorum imperauit. Et reſpondentibus illis: Eſt Dominus viuus ipſe in cælo potens, qui iuſsit agi ſeptimam diem. At ille ait; Et ego potens ſum ſuper terram, qui impero ſumi arma, & negotia regis impleri. Et Nicanor quidem cum ſumma ſuperbia erectus cogitauerat commune trophæum ſtatuere de Iuda: Machabæus autem ſemper confidebat cum omni ſpe auxilium ſibi à Deo affuturum.* Hæc ibi. Et euentus belli docuit ſuperbiam abominari Deum. Cecidit enim in eo bello Nicanor, & cum eo triginta quinque millia armatorum. 2. *Mach.* 15.

i Iterum Canticum *Bogarodzica* repetitum ab exercitu iamiam congreſſuro.

k Sæpius leguntur ſancti prælijs interfuiſſe, & veluti Duces bellorum fuiſſe. *Cùm vehemens pugna eſſet*, Iudæ Machabæi cum Timotheo, ait Scriptuptura: *apparuerunt aduerſarijs de cælo viri quinque in equis frenis aureis decori, ducatum Iudæis præſtantes: ex quibus duo Machabæum medium habentes armis ſuis circumſeptum incolumem conſeruabant: in aduerſarios autem tela & fulmina iaciebant. ex quo & cæcitate confuſi & repleti perturbatione cadebant*. Et alio lo- 2. *Mach.* 10.

co:

2. Mach. 11. co: *Cùm*, ait, *prompto animo procederent*, (ſcilicet contra Lyſiam) *Ieroſolymis apparuit præcedens eos eques in veſte candida, armis aureis haſtam vibrans. Tunc omnes ſimul benedixerunt miſericordem Dominum; & conualuerunt animis, non ſolùm homines, ſed & beſtias ferociſſimas & muros ferreos parati penetrare. Ibant igitur prompti de cœlo habentes adiutorem, & miſerantem ſuper eos Dominum. Leonum autem impetu irruentes in hoſtes proſtrauerunt ex eis vndecim millia, &c.* Aliæ quoque hiſtoriæ non pauca huiuſmodi exempla ſuppeditant. Panegyricus ſextus in laudem Conſtantini Magni dictus memorat; eo præliante viſos in Gallia, qui ſe diuinitùs miſſos præſeferebant, vmbone coruſci, & cœleſtium armorum luce terribili ardentes. quorum hæc erat ſermocinatio: *Conſtantinum petimus, Conſtantino imus auxilio.* Baldricus Dolenſis Epiſcopus ſcribit, comperiſſe ſe ex his, qui interfuerāt bello Chriſtianorum cum Turcis & Perſis ad Antiochiam: oblatam hoſtibus ſpeciem trium procerum humana ſpecie auguſtiorum, qui albentibus in equis ſedentes ingens agmen pari cultu corporis, ſpecieque oris ex editiſſimis locis aduerſus hoſtes ducerent. Hos non ab omnibus, ſed à quibuſdam Chriſtianorum viſos, creditoſque eſſe ſanctos Martyres, Georgium, Demetrium, & Mercurium, nec deinde barbaris animus menſuè aut conſilium ſuppetebant. Refert etiam Cedrenus S. Demetrium Martyrem, cùm à Bulgaris obſideretur Theſſalonica; ciueſque tota nocte ſupplicationem feciſſent, eoque vnguento, quod è martyris ſepulchro ſcaturit, vſi eſſent; ſpectatum in acie Diuum, vt captiui iureiurando affirmarunt dicentes, ſe iuuenem in equo vidiſſe, qui Romanam phalangem ductaret; ex quo ignis exiliens hoſtes aduerſos cremaret. Plura externa commemorari poſſent exēpla. Addam vnū domeſticum S. Caſimiri, de quo illud memoriæ pro-di-

Paul. Æm, lib. 4. de geſtis Franc.

In Compend. hiſt.

ditur, apparuiſſe illum Lituanis cum Moſco pugnaturis, veluti præuium ducem in aere, victoriamque inſignem cæſis ad internecionem hoſtibus attuliſſe.

l Gratias Deo agendas victoria parta ſacrarum literarum exempla docent. Iacob ereptus è manibus hoſtium Sichimitarum, Eſau fratris, & aliorum inimicorum, conuocata omni domo ſua dixit; *Surgite & aſcendamus in Bethel, vt faciamus ibi altare Deo, qui exaudiuit me in die tribulationis meæ, &c.* Ioſaphat rex Iuda victoriam conſecutus *die quarto vniuerſum exercitum in valle quadam acturus Deo gratias congregauit,* quæ vallis ideo *Benedictionis* eſt appellata, eò quòd in ea benedixiſſent Dominum. Iterum *ſolennes alias egit Domino Ieroſolymis gratias cum lætitia magna*, eò *quòd dediſſet ei Dominus gaudium de inimicis ſuis. Cunctuſque populus ingreſſus eſt domum Domini cum pſalteterijs, & citharis, & tubis, &c.* Gen.35. 2.Paral. 20.

m Habendus quoque honos eſt corporibus cæſorum in prælio. Iudas Machabæus corpora proſtratorum in prœlio cum Gorgia tulit, & cum parentibus in ſepulchris paternis ſepeliuit. Neque ſolùm corpora talium ſepulturæ ſunt mandanda, ſed & delicta illorum eleemoſynis & ſacrificijs expianda. quod feciſſe Iudas legitur ibidem. *Facta enim collatione, duodecim millia drachmas argenti miſit Ieroſolymam, offerri pro peccatis mortuorum ſacrificium.* 2.Mach.12.

XVII.

XVII. Exemplum eiuſdem Iagellonis domi precibus incumbentis; & foris Ruſſos vincentis.

Ex Herburto, libro 14. cap. 13.

Ruſſi cæduntur à Polonis.

THeodoretus, ſiue Fedco, Dux Ruſſorum longè maiorem noſtris habens exercitum, nec opinantes eos aggreſſus eſt: quum tamen deploratæ penè rei noſtrorum diuinum adfuiſſet auxilium; cæſi ſunt hoſtes, & ad mediam ferè noctem (quæ tunc ſubluſtris erat) fugati. Magna in hoſte ſtrages edita; & duodecim ſigna capta ſunt. Abeſt autem locus ille prælij à Leopoli non minus quadraginta milliaribus bene longis: & tamen quo die hæc geſta ſunt (hoc eſt, vltimo Nouembris) quum Rex in templo (vbi tunc totos dies tranſigebat) diuinam opẽ ſedulus imploraret (non ignarus, cum quàm grauibus & inſidioſis hoſtibus exercitui ſuo res eſſet) rumor de victoria ſparſus Cracouiá totam impleuit: nec auctor eius rumoris inueniri potuit, ita vt vana exultaſſe lętitia homines videretur. Sed quũ poſtero die res omnis cognita eſſet, gratijs Deo actis Rex lætus Cracouiá venit: & ouans pedibus vrbem ingreſſus, apud complura templa feſtas ſupplicationes obiuit priuſquam arcem aſcenderet.

Rege abſente Deo ſupplicant. Eadem die rumor de victoria allatus Crac.

Rex pedib⁹ vrbẽ intrat: ſupplicationes publicas obit.

Prin-

Principes pij etiam ex longinquo precibus pugnant & victoriam impetrant. Sic Ioſue contra Amalechitas præliante armis & viris Moyſes in vertice collis pugnabat pijs ad Deum precibus fuſis. Cumque leuaret manus Moyſes, vincebat Iſrael: ſin autem paululum remiſiſſet, ſuperabat Amalec. Sic inſignis illa de Turcis in mari reportata à Ioanne Auſtriaco victoria, precibus Pij V. Pont. Max. parta creditur. Cùm enim cognouiſſet claſſem Chriſtianã ſoluiſſe; in intimum quemdam locum palatij ſe recepit; preceſque Deo cum lachrymis fudit, in ijs dies noctesq; perſeuerans: donec tandem ex loco, in quem ſe abdiderat, iucundo vultu prodijt ſub illud tempus, quo à noſtris debellatum eſt, tãquam diuinitùs certior factus de victoria. Boleſlai quoque Pudici precibus noſtri olim profligarunt Ruſſos. Nam ipſe quidem ad bellum profectus non fuerat; domi tamen precibus & ſupplicationibus cum caſtiſſima Kinga coniuge ſua exercitus ſui curam & protectionem Deo commendabat.

Exod. 17.

Surius anno 1571.

Cromer. lib. 9 hiſt.

XVIII. *Exemplum Maſcezil exercitus Romani ducis contra Gildonem.*

Ex Hiſtoria Miſcella libro 13.

MAſcezil ſciens, quãtum in rebus deſperatiſsimis Oratio hominis per FidemChriſti clementiam impetraret, Caprariam inſulã adijt; inde ſecum ſeruos Dei aliquos abducens: cum quibus orationibus ac ieiunijs dieś aliquot cõtinuauit: & noctes, pro qua re victoriã ſine bello meruit, & ſine cæde vindictam. Igitur Ardea-

Maſcezil ſeruos Dei ſecũ ducit in præliũ.

lio fluminis nomẽ eſt, ꝗ fluit inter Teueſtẽ & Amedarã ciuitates: vbi cùm parua manu, hoc eſt, cũ quinq; millibus, vt aiunt, militũ, cõtra ſeptuaginta millia hoſtiũ caſtra metatus, cũ interiecta mora excedere loco, appoſitaſq; vallis præiacentis anguſtias tranſgredi vellet, incurrente nocte B. Ambroſium Epiſcopũm, Mediolani paulò antè defunctum, per ſomnium ſibi videre viſus eſt, ſignificantem manu, & impacto ad humum ter baculo dicentem: Hîc, hîc, hîc. Quod ille prudenti coniectura intellexit meritò annunciantis fidem victoriç, verbo locum, numero diem ſignificari. Subſtitit ergo ac tertio demùm die poſt noctẽ orationibus hymniſq; peruigilem ab ipſis cœleſtium myſteriorum ſacramentis in hoſtem circumfuſum proceſsit: & cùm ad eos, qui primò occurrerant, pia pacis verba iactaret, ſigniferũ quẽdam inſolenter obſiſtentem gladio percuſsit in brachio, cumque manu debilem, ipſo vulnere coegit pronũ inclinare vexillũ. Quo viſo auxiliarij Gildonis barbari illico terga dederunt. Gildo & ipſe fugiens adſcẽſa naui, cùm in Africã rediſſet, poſt aliquot dies ſtrangulatus interijt. Sanè idem Maſcezil elatus rerum ſecundarum inſolentia & tumens, poſthabito ſanctorum cõſortio, cũ quibus antea Deo militans vicerat, etiam Eccleſiam Dei temerare auſus eſt; atque ex

ea

[Margin notes:]
. Ambroſius ei per ſomnium apparet.
Victoriam obſcurè prædicit.
Maſcezil cõmunione percepta pugnat.
Pacem pri' offerens.
Maſcezil deſciſcit à priſtina pietate.

ca quoſdam nō dubitauit extrahere. Sequuta mox pœna ſacrilegium eſt. Nam ijſdem ſuperſtitibus atq; inſultātibus, quos ab Eccleſia ad pœnam protraxerat, poſt aliquantum tempus ſolus ipſe punitus eſt: probauitque in ſe vno ad vtrumque ſemper diuinum vigilare iudicium, quando & cùm ſperauit adiutus, & cùm contempſit occiſus eſt. Perit.

Sicut pietas & religio conciliat ducibus & exercitibus victorias: ſic impietas & religionis contemptus graues affert eiſdem calamitates. Feliciter rem gerebat Chriſtianus exercitus bello ſacro in Syria, quàm diu pietas in Deum & cæterarum virtutum ſtudium in eo vigebat; ſed mox militibus in luxum & peccata prolapſis fortuna ipſorum cœpit inclinare. Scribit P. AEmilius, Sacerdotes, qui tum in caſtris Chriſtianorum verſabantur, perſanctè aſſeueraſſe ſe nocturna ſpecie admonitos, irent nunciarentque ducibus & militibus, Deum Opt. Max: flagitijs ipſorum iratum; quod non humana ope fuſo fugatoque Solymano, beneficij cœleſtis immemores minus reuerentes Superum extitiſſent: eos caſtra, quæ initio velut templum fuiſſent inceſtaſſe, impiæque religionis mulieribus immiſcuiſſe. Ice rco Deum pœnas, fame, concluſione ac metu propinquæ mortis ab eis expetere. Beliſarij quoque ruina, qua oppreſſus eſt, & calamitas, in quam deuenit, poſtquam contra ius & fas in Silueriun Papam multa indigna commiſit, & à priſtino pietatis & religionis ſtudio deſciuit; nulli non cognita eſt. De eo ſic Conſtantinus Manaſſes in Annalibus ſcribit; *Beliſarius vir fortunatus, magnus copiarum du-* *Lib 4. hiſt. Franc.*

ctor, qui formidabilem Choſroem Perſarum Regem exterruerat: qui Reges ſeruitutis iugo ſubiecerat: qui gladio tot Libyæ nationes domuerat: vir denique Mauortius, & in prælio animo leonino prædicus, ruinam tandem lachrymis deplorandam ruit. Factus eſt heu miſer pupillo nudior: calicem calamitatum largiter hauſit. Hæc ille. Saul denique Rex dum initio Deum coleret, eiuſque mandatis obedientem ſe præberet, quàm felix & fortunatus, quàm Philiſthæis formidabilis fuit? At poſtquã Deo & præceptis eius contumax extitit, auxilio ipſius deſtitutus armis Philiſtinorum occubuit, & regnum ſibi familiæque ſuæ amiſit. Hæc rogo Reges & Duces intelligite: *Seruite Domino in timore & exultate ei cum tremore: apprehendite diſciplinam, ne quandò iraſcatur Dominus.*

Pſalm. 2.

XIX. *Exemplum Cyriaci Ducis Romani exercitus contra Perſas.*

Ex Surio, in Vita S. Theodoſij Cœnobiarchæ 11. Ianuarij.

Cyriacus loca ſacra adit ante bellum.

DVx Romani exercitus nomine Cyriacus in bello audax, in Deum autem pius, incurſionem facturus cõtra Perſas exiſtimauit ſe primum oportere currere Ieroſolymam, & illinc aduerſus hoſtes aſſumere auxilium. Cùm autem ſtatuiſſet in tranſitu ire ad hominem Dei Theodoſium; cùm enim valdè trahebat illius fama & virtutis illecebræ: dum abiret, multa alia licuit ei audire ex ſacra illa lingua, & hoc inter cætera; *a* Ne (quomodo diuinus Dauid) in arcu

ſpe-

ſperaret; nec poneret ſalutem in gladio; ſed nec in multorum hominum confideret millibus: vnum autem ſciret adiutorem, vnum inexpugnabilem, cui eſt facilè vt vnus mille perſequatur, & decem millia profligentur à duobus. Hæc cùm ſanctus Comiti diſſeruiſſet, ita fuit ille captus ab eius admonitionibus, & ita flagrare cœpit eius deſiderio & ardenti fide, vt ipſum cilicium quo Magnus ille interius induebatur, loco cuiuſuis alterius rei arma peteret, quib. ſe conſeruaret. Quod quidem cùm accepiſſet & induiſſet, & conſueta aggreſſus eſſet certamina, paulò poſt victor redijt, cùm & animi & manus præclara oſtendiſſet facinora, & digna quæ cōmemorentur. Cùm rebus ergo fortiter in bello geſtis inſignis & clarus eſſet reuerſus, nequaquam ingratus fuit in benefactorem; neque vt multi, qui poſtquam ſunt conſecuti, obliuiſcuntur beneficij: ſed ſe ſimilem conſeruans in omnibus, rurſus venit ad ſanctum cum vehementi cordis exultatione, & gratias agens & ei vniuerſam aſcribens victoriam. dicebat enim; Illo ipſo tempore pugnę mihi quidem, cùm pro thorace tuum induiſſem cilicium, veniebat in mentem confidere, & in hoſtes irruere. Cùm autem manus conſeruiſſemus magnæ exoriebantur tenebræ tanquam in denſa caligine: & ab alijs quidem omnibus ea etiam, quæ

Monita accepit à S. Theodoſio Abbate.

Petit ab illo cilicium eius.

Idque pro armis induit.

propè erant, cerni non poterant: ego autem te ſolùm mihi videbar videre me præcedentem, & manu ſignificantem & admonentem, vt has quidem prælij partes dimitterē, in has autem pugnarem, & te duce, equum agere; donec conſpectus terribilis & intolerabil s inimicis, vehementi terrore omnibus iniecto efficerem, vt ſe conijcerent in pedes, & turpem fugam lubenter eligerent.

Apparens ei præliati S. Theodoſius.

a Sic Amaſiam quoque Regem Iuda vir Dei admonuit *Si putas in robore exercitus bella conſiſtere, ſuperari te faciet Dominus ab hoſtibus: Dei quippe eſt adiuuare, & in fugam conuertere.* In lib. 2. Mach deſcribitur apparatus Timothei & Iudæ Machabæi. De Machabeo quidem dicitur, habuiſſe illum *ſponſorem victoriæ & proſperitatis, Deum cum virtute* Ecce duo præclara illuſtrium victoriarum parandarum inſtrumēta, Deus, & virtus, robur ſcilicet militum. De Timotheo verò dicitur, habuiſſe illum belli ducem animum, id eſt, de viribus & robore exercitus præſumptionem: ſed hos qui belli ducem animum ſolum habebant, ſuperarunt & profligarunt illi, à quorum partibus Deus & virtus ſtabant.

a. *Paral.* 25.

X X. Exemplum Britannorum pugnantium cum Saxonibus & Pictis, Duce S. Germano Epiſcopo Antiſiodorenſi.

Ex Venerabili Beda, libro 1. Hiſt. cap. 20.

SAxones Pictiq; bellum aduerſus Britones iunctis viribus ſuſceperūt. quos eadem neceſſitas in caſtra conſtrinxerat; & cùm trepidi partes ſuas penè impares iudi-

Saxones Pictique euocant ad caſtra Epiſcopos.

dicaret, ſanctorum Antiſtitum auxilium petierunt. Qui promiſſum maturantes aduentum, tantum ſecuritatis & fiduciæ contulerunt, vt acceſsiſſe maximus crederetur exercitus. Itaque Apoſtolicis Ducibus Chriſtus militabat in caſtris. Aderant etiam Quadrageſimæ venerabiles dies, quos religioſiores reddebat præſentia Sacerdotum in tantum, vt quotidianis prædicationibus inſtituti certatim ad gratiã baptiſmatis conuolarent. Nam maxima exercitus multitudo vndam lauacri ſalutaris expetijt. Eccleſia ad diem Reſurrectionis Dominicæ frondibus contexta cõponitur, & in expeditione cãpeſtri inſtar ciuitatis aptatur: madidus baptiſmate procedit exercitus; Fides feruet in populo: & contempto armorum præſidio Diuinitatis expectatur auxilium. Interea hæc inſtitutio vel forma caſtrorum hoſtibus nunciatur: qui victoriam quaſi de inermi exercitu præſumentes aſſumpta alacritate feſtinant: quorum tamen aduentus exploratione cognoſcitur. Cumque emenſa ſolennitate Paſchali recens de lauacro maior pars exercitus arma capere, & bellum parare tentaret, S. Germanus Ducem ſe prælij confitetur. Eligit expeditos; circumiecta percurrit: & è regione, qua hoſtium ſperabatur aduentus, vallem circumdatam editis mõtibus intuetur: quo in loco nouum componit exercitũ

Illi in caſtris frequentes habent conciones.

Plurimos baptizant.

S. Germanus ducit exercitum

ipſe dux agminis. Et iam aderat ferox hoſtium multitudo, quam appropinquare intuebantur in inſidijs conſtituti. Cùm ſubitò Germanus ſignifer vniuerſos admonet, & prædicit, vt voci ſuæ vno clamore reſpondeant; ſecuriſque hoſtibus, qui ſe inſperatos adeſſe conſiderent, ALLELVIA tertiò repetitum ſacerdotes inclamant. Sequitur vna vox omnium, & eleuatum clamorem repercuſſo aere montium incluſa multiplicant: hoſtile agmen terrore proſternitur: & ruiſſe ſuper ſe non ſolum rupes circumdatas, verùm etiam ipſam cęli machinam, contremiſcunt; trepidationiq; iniectę vix ſufficere pedum pernicitas credebatur. Paſsim fugiunt: arma proijciũt gaudentes vel nuda corpora eripuiſſe diſcrimini. Plures etiam timore pręcipites flumen, quod ſenſim veniẽtes tranſierãt, deuorauit. Vltionem ſuam innocẽs intuetur exercitus: & victoriæ pręſtitæ otioſus ſpectator efficitur; ſpolia colliguntur expoſita; & prædam cœleſtis victoriæ miles religioſus adipiſcitur. Triumphant Pontifices hoſtibus fuſis ſine ſanguine: triumphant victoria Fide obtenta, non viribus.

[Cõclamat exercitus Alleluia.]

[Hoſtes terrentur.]

[Fugiunt.]

Habendæ ſunt in caſtris frequentes ad milites conciones, quibus & à vitijs deterreantur; & ad Dei cultum, pœnitentiam pro peccatis agendam, de cœlo auxilium implorandum, mortem præ oculis habẽdam, fortiter pro patria dimicandum excitẽtur.

Hæ

Hæ ſunt tubæ ſacerdotales Euangelicæ, ad quarum clangorem muri Iericho corruunt.

XXI. *Exemplum Henrici Aucupis Imperatoris contra Vngaros pugnantis.*

Ex Cranzio, lib. 3. Metrop. Saxoniæ, cap. 8.

PRofecti Vngari in Turingiā peruenerant, cū Regi Henrico repētinus affertur nūtius de hoſtiū inſolenti agmine Iam pernicioſa ægritudine Rex laborabat; & tamen ſupra vires egit, vt arma per quatriduum quanta poterant iungerentur. Acceſſere voluntarii omnes in hoſtes Fidei; & pietatis officium non grauatè obibant, ſciētes quid præmij ſit conſtitutum in eo deficientibus: quid etiam periculi ſi non odò pro libertate depugnent. Iam ad vrbem Mersborg nuntiantur hoſtes caſtra fixiſſe. Rex autem expeditum iam habens agmen equitum peditumque fidenter mouit in hoſtes. Vbi ſub mutuum aſpectum venere exercitus, clamor exoritur, à Chriſtianis quidem Kyrie eleiſon, ab Vngaris autem perfidis tartareus ſtridor inſonat, hui, hui, hui: manus deinde conſeruntur. Ibi apparuit quid ſupernum à Chriſtianis imploratum poſſit auxilium: quid etiam in armis miles fiduciæ ferat. Sternuntur perfidi ſine numero: capiuntur multi: cœleſti

Henricus Imperat: æger accingit ſe ad prælium.

Exercitus eius canit Kyrie eleyſon.

Vngarum vincit.

munere inſignis ac mirabilis victoria Regi prouenit. Vngari qui ſuperfuêre, laceræ velut nauis fragmenta colligentes, noctibus ſe ſubducunt. Rex victor in laudes conditoris Dei reſolutus eius gratiæ deputauit victoriam. Tributa quæ hoſtibus penderet, vertit in vſus pauperum.

Gratitudo pro victoria.

Non in fortitudine (ait Pſaltes Regius) *equi voluntatem habebit Dominus, nec in tibiis viri beneplacitum erit ei. Beneplacitum eſt Domino ſuper timentes eum, & in eis, qui ſperant ſuper miſericordia eius.*

Pſ. 146.

XXII. Exemplum cuiuſdam Præfecti arcem Nienhuſen contra Moſcos defendentis, anno 1381.

Ex corpore Hiſtor. Polonic. tomo 3.

OPpugnabant Moſci arcem Nienhuſen anno 1381. cui oppugnationi magnus Moſcouiæ Dux ipſe intererat, vnà cũ trecentis militum millibus. Ac tandẽ poſt diutinã & pertinacẽ obſidionem & crebras irruptiones, mœnia & propugnacula labefacere Moſci inceptant: obſeſſi cum hoſtium aſſultum diu ſuſtinuiſſent, tandem in ſolis viribus humanis diffiſi, diuini Numinis clementiam & auxilium quotidianis ardentibuſque votis expoſcunt. Præfectus, vt in bellicis rebus reliquis præſtabat, ita hoc quoque in negotio cæteris feruentior erat.

Obſeſſi in arce à Moſcis ad Deũ confugiũt.

Præfectus arcis in ſomnis orat.

Igitur quadam nocte Veneris diem proximè antecedente in ſomnis peruigilat; ante aram quandam proſternitur; orat, vt in tam deplorato rerũ ſtatu Deus apparere dignetur, fęlicemq; tam grauis obſidionis liberationē elargiri. Exorto ſole, cũ Rutheni certò iam arcis expugnationē ſibi promitterēt, exurgit è precibus ſuis Præfectus, acceptoq; arcu telum ferrea acuminataq; cuſpide in Dei nomine in mediũ Ruthenorum exercitum è feneſtra emittit: fauent conatibus ſuperi: volat miſſile ferrum: & ipſius Moſcouii Principis cor transfigit. Cõcurrunt trepidi comites, dominumque ruentem ſuſcipiunt. Ille manu moriens telum trahit, oſſa ſed inter ferreus ad coſtas alto ſtat vulnere mucro. Rutheni magno cum vlulatu Principis & Imperatoris ſui tam funeſtum & luctuoſum caſum deplorant: arreptumque funus in Moſcouiam perferunt. Liuones hoc mirabili memorabilique modo liberati arcũ perpetui trophæi loco in Baſilica, quæ ibidem in caſtro extructa erat, ad altare ſuſpendunt. Solebat in eo templo cultus diuinus quondam magna pietate ac deuotione peragi: nunc verò peruerſis dogmatibus receptis nullum priſtinæ pietatis veſtigium conſpicitur.

Sagittam iacit in incertum. Moſcouiæ Ducem in eo de vulnerat.

Arcus ad rei memoriam ad altare ſuſpenditur.

Sagittæ tuæ acutæ, populi ſub te cadent in corda inimicorum Regis. Pſ. 44.

Vir

Pſal 44.3.
Reg 22.

Vir quidam tetendit arcum in incertum ſagittam dirigens: & caſu percuſſit Regem Iſrael inter pulmonem & ſtomachum.

XIII. Exemplum Ioannis Comneni Imperatoris Conſtantinop. cum Scythis prælíantis.

Ex Niceta Choniate in Annalib.

Ioannes Comnenus in periculo belli inuocat Dei Matrem ad eiuſdem effigiem.

IOANNES Comnenus, qui ante Michaëlem Conſtantinopolitanum gubernauit imperium, cùm in bello contra Scythas ſuſcepto inferiorem ſe eſſe cerneret: ſuoſque milites vrgeri grauiter, ac premi videret; ad Dei genitricis imaginem, quam præſentem habebat, ſupplex & gemebundus accurrit; atque illius implorauit auxilium, quam ſacra elata effigies adumbrabat. Res magna ſtatim, vt precari deſijt Scythicam fugauit aciem: ſublatiſque manibus, vt alter Moſes turmas hoſtiles diſſipauit. Propter hanc victoriam Comnenus vota, quæ in periculo fecerat, Deo ac Virgini perſoluit incolumis: dieníque feſtum in rei geſtæ memoriam, anniverſariaſque ferias quotannis celebrauit, ad poſteroſque tranſmiſit. Dùm verò de hoſtibus triumpharet, & quaternos candidiſſimi coloris equos iunxiſſet ad currum, ſedere ipſe noluit, ſed in apparatiſſima rheda præpoten-

Eius ope Scythas fugat.

Pro victoria diem feſtum Virgini dicat.

D. Virginis imaginem facit triumphare

tis

tis Dei matris imaginem collocauit. Cumque habenas ſuis propinquis, & ex prima nobilitate viris tractandas moderandaſque dediſſet, manu ipſe prætenta cruce triumphalem currum pedes ſequebatur. Inde templum ingreſſus cum gratias audiente populo, Chriſto, eiuſque matri ſupplex egiſſet, in palatium ſe recepit.

in curru imperiali.

Ipſe pedes ſequitur crucem tenens.

Iuuat hoc loco ſubiungere ad promouendam erga D. Virginem militum pietatem & religionem clariſſimi & ſanctiſſimi Vngariæ Regis Stephani exemplum. Huic ergo, vt pluribus ex Bonfinio demonſtrat Caniſius, familiaris mos fuit, vt non ſe ipſum modò, ſed & filium Emericum, ac totum Pannoniæ regnum in ſingularem Mariæ perpetuæ Virginis tutelam frequenter ac reuerenter offerret. Qui cum aliquando hoſtium iniuria laceſſitus bellum ad ſuos tuendos neceſſarium pararet, imprimis operam dedit, diuinam vt opem manibus & corde ſurſum erectis imploraret, ſimulque Mariæ, tanquã Matri & Dominæ ſuæ, vim ab hoſtibus illatam ſuppliciter commendaret. Vide autem quàm id faciebat religioſè: *Si placet tibi*, dicebat, *Domina mundi, tuæ partem hæreditatis ab inimicis deuaſtari, & nouellam Chriſtianiſmi plãtationem diſſipari: ne quæſo ſinas illud imputari diffidentiæ meæ, ſed potiùs diſpoſitioni voluntatis tuæ. Si quid commeruit culpa Paſtoris, ipſius luat: oues quæſo inſontes ne patiaris affligi.* Quantum verò fiduciæ in Maria collocatum haberet, ſatis eſt hac precatione moriens teſtatus; *Regina Cæli, mundi inclyta reparatrix* (ob genitum ſcilicet Orbi Redemptorẽ) *tuo patrocinio ſanctã Eccleſiam cũ Clero, & Epiſcopis, regnumq; cum Primatibus & populo tuis precibus commendo: quibus ego nunc vltimum vale dicens*

Lib. 5 Marial: 28. cap

animam

animam quoque meam tuis manibus committo. Hæc ille verba coram Regni ſui Primoribus protulit, ardenti quadam & ſuprema obteſtatione confirmans; quod maxime in votis habebat, Mariam vt Vngari præ cæteris gentibus ſibi Matrem Patronamque perpetuam retinerent. Eam enim ſibi commendatis multum opis atque ſubſidij apud Deum Opt: Max: poſſe impetrare, ſicut poſtea Vngari reipſa deprehenderunt. Ex quo tempore Vngaris cœpit eſſe ſolenne, ne à ſui Regis Stephani veſtigijs moribuſque diſcederent, Mariam Dominam reuerenter appellare; eius Baſilicas & domi extruere, & foris ornare; ad eiuſdem nomen corpus caputque ſubmittere: huius & imaginem in pretio paſſim habere: & aureis etiam nummis imprimere. Atq; hunc illi ſpiritũ, hæc pietatis exercitamenta cũ primo fidei Chriſtianæ lacte inde ab initio imbiberunt: hanc diſciplinã primi Doctores ac Principes, qui nomẽ Chriſtianum illic profeſſi ſunt, tam inclytæ genti iam olim traditum reliquerunt. Verùm enim verò quãto longiùs ab hac prima inſtitutione Vngari deflexerunt, ſeq; veteri epitheto, quo S. Mariæ familia dicuntur, indigniores præſtiterunt: tantò ſanè minus patronam illam ſibi fauentem experti ſunt: ac noſtro etiam ſeculo experiuntur. Igitur quæ illorũ Reſpub ſub tali patrona priùs pulcherrimè ſtabat, & cum quouis florentiſſimo Regno certabat: nunc eheu fœdè dilacerata iacet, & partim à Mahometanis canibus maiorẽ in modum oppreſſa ſe vix mouere iam & reſpirare poteſt, partim ab Eccleſiæ Catholicæ corpore auulſa, & in ſectas varias diſſecta multorum capitum nobis horrendum quaſi monſtrũ, aut certè corpus planè ſaucium, & veluti confectum refert, nullam vt illic ſpeciem vel vmbram priſtini regijque ſplendoris agnoſcere liceat. Hæc Caniſius.

SS. Am-

SS. Ambroſij & Auguſtini monita militibus perneceſſaria.

Ex ſermone 66. S. Ambroſij.

NOnnulli fratres, qui aut militiæ cingulo detinentur; aut in actu ſunt publico conſtituti; cùm peccant grauiter, hac ſolent à peccatis ſuis prima ſe voce excuſare, quòd militant: & ne bene aliquando faciant, occupatos ſe malis actibus conqueruntur: perinde quaſi militia hominum, non voluntas in culpa ſit: ita quod ipſi gerunt, officijs ſuis adſcribunt. Non enim militare delictum eſt, ſed propter prædam militare peccatum eſt. Nec Rempublicam gerere criminoſum eſt: ſed ideo agere Rempublicam, vt rem familiarem potiùs augeas, videtur eſſe damnabile. Propterea enim prouidentia quadam militantibus ſunt ſtipendia conſtituta; ne, dum ſumptus quæritur, prædo graſſetur. Illud autem quale eſt, quòd cùm ob errorem aliquem à ſenioribus arguuntur, & imputatur alicui de illis cur ebrius fuerit; cur res alienas peruaſerit: cædē cur turbulentus admiſerit: ſtatim reſpōdeat; Quid habebā facere homo ſecularis

Neminem poteſt à pia & Chriſtiana vita excuſare militia.

Digitized by Google

laris aut miles? numquid Monachum ſum profeſſus aut clericum? Quaſi omni, qui Clericus non eſt aut Monachus, poſſit ei licere quod non licet. Cunctis igitur officijs ſacris literis præſcribitur norma viuendi: omnis ad bene viuendum prouocatur ſexus, ætas, & dignitas. Igitur nemo ſe publicis excuſet actibus: nemo de occupatione militiæ conqueratur. Apud omnem Chriſtianum prima honeſtatis debet eſſe militia.

Ex eodem Sanct. Ambroſio in Pſalmum 118.

Militiæ ordo. MIles, qui ingreditur iter, viandi ordinem non ipſe diſponit ſibi; nec pro ſuo arbitrio viam carpit, nec voluptaria captat compendia, recedat à ſignis: ſed itinerarium ab Imperatore accipit, & cuſtodit illud; præſcripto incedit ordine; cum armis ſuis ambulat; rectaque via conficit iter, vt inueniat commeantiũ parata ſibi ſubſidia. ſi alio ambulat itinere; annonam non accipit; manſionem paratam non inuenit: quia Imperator iubet ijs hæc præparari omnia qui ſequuntur, nec dextera, nec ſiniſtra à præſcripto declinant itinere: meritoque non deficit, qui Imperatorem ſequitur ſuum. Moderatè enim ambulat; quia Imperator non quod ſibi vtile, ſed quod omnibus poſſibile conſiderat:

ideo

ideo & ſtatiua ordinat;triduo ambulat exercitus:quartò requieſcit die. Eliguntur ciuitates in quibus triduum, quatriduum, & plures interponantur dies. Si aquis abundant, commercijs frequentatur. & ita ſine labore conficitur iter, donec ad eam vrbē perueniatur, quæ quaſi regalis eligitur; in qua feſſis exercitibus requies miniſtretur.

Ex eodem, lib. i. de Fide ad Gratianum Auguſtum.

NOTA.

PEtis à me Fidei libellum, ſancte Imperator, profecturus ad prælium. Noſti enim Fide magis Imperatoris, quàm virtute militū quęri ſolere victoriam. Nā & Abrahā trecentos decē & octo duxit ad bellū: & ex innumeris trophæa hoſtibus reportauit: ſignoq; Dominicæ crucis, & nominis; quinq; Regū victriciumq; turmarum ſubacto robore & vltus eſt proximū, & fratris filium meruit & triumphū. Ieſus quoq; filius Naue hoſtes, quos totius exercitus manu valida ſuperare non poterat, ſeptem tubarum ſacerdotalium ſono vicit: vbi ducē militiæ cœleſtis agnouit. Ergo & tu vincere paras; qui Chriſtum adoras: vincere paras, qui Fidem vindicas.

Ex epiſtola 50. & 70 D. Auguſtini ad Bonifacium Comitem.

LAudo, & gratulor, fili dilectiſſime; quòd inter curas bellorum & armorū vehemēter deſideras eā noſſe, quæ Dei Epiſt. 50.

Miles virtute militari debet Fidei ſeruire.

Epiſt:70.

ſunt. Verè hinc te apparet etiam ipſa virtute militari Fidei ſeruire, quã habes in Chriſto. Ora fortiter;&dic Deo, quod habes in Pſalmo; De neceſſitatibus meis erue me. Tunc enim finiuntur mundi neceſſitates, quando vincuntur cupiditates. Qui exaudiuit te, &nos pro te; vt liberareris de tot tantiſq; periculis viſibilium corporaliumque bellorum, vbi ſola iſta vita quandoque finienda periclitatur; anima verò non perit, ſi non malignis cupiditatibus captiua teneatur; ipſe te exaudiat, vt interiores & inuiſibiles hoſte, id eſt, ipſas cupiditates inuiſibiliter& & ſpiritualiter vincas: & ſic vtaris hoc mũdo tanquam non vtens; vt ex bonis eius bona facias, non malus fias; quia & ipſa bona ſunt: nec dantur hominibus, niſi ab illo, qui habet omnium cœleſtium & terreſtrium poteſtatem. Sed ne putentur mala, dantur & bonis: ne putentur magna vel ſumma bona, dantur & malis. Itemque auferuntur iſta & bonis, vt probentur: & malis, vt crucientur. Quis enim neſciat, quis ita ſit ſtultus, vt non videat, quòd ſalus huius mortalis corporis, & membrorũ corruptibilium virtus, & victoria de hominibus inimicis, & honor atque potentia temporalis, & cætera iſtius mundi bona terrena, & bonis dantur & malis? & bonis auferuntur & malis? Salus verò animæ, cum

Vincere inviſibiles hoſtes.

Ex bonis mundi facere bene: non fieri malus.

cum immortalitate corporis, virtuſque iuſtitiæ & victoria de cupiditatibus inimicis, & gloria, & honor, & pax in æternum non dantur niſi bonis. Iſta ergo dilige: iſta concupiſce: iſta omnibus modis quære. Propter hæc acquirenda & obtinenda fac eleemoſynas: funde orationes: exerce ieiunia; quantum ſine læſionē corporis tui potes. Bona verò terrena nolite diligere, quantalibet tibi abundent. Sic eis vtere, vt bona multa ex illis; nullum autem malum facias propter illa. omnia quippe talia peribunt, ſed bona opera non pereunt. Deum diligas; non diligas mundum: vt in [illegible]is bellis, ſi adhuc in illis te verſari opus eſt, Fidem teneas; pacem quæras; vt ex mundi bonis facias bona opera; & propter mundi bona non facias opera mala.

Ex eiuſdem Epiſtola 202 ad eundem Bonifacium.

NOli exiſtimare neminem Deo placere poſſe, qui in armis bellicis militat. In his erat S. Dauid, cui Dominus tā magnū perhibuit teſtimoniū. In his etiā plurimi illius tēporis iuſti. In his erat & ille centurio, qui Domino dixit; Non ſum dignus vt intres ſub tectum meum, ſed tantùm dic verbo & ſanabitur puer me9.nā & ego homo ſum ſub poteſtate conſtitutus habens ſub me milites; & dico huic vade, et vadit, et

Milites placere Deo poſſunt.

" & alij veni, & venit: & ſeruo meo, fac hoc, & " facit: de quo & Dominus; Amē dico vobis nō " inueni tantā Fidē in Iſrael. In his erat & ille Cornelius, ad quem miſſus Angelus dixit; Corneli, acceptæ ſunt eleemoſynæ tuę: & exauditæ ſunt orationes tuę; vbi eū admonuit, vt ad beatum Petrum Apoſtolū mitteret; & ab illo audiret, quæ facere deberet. Ad quē Apoſtolum, vt ad eum veniret, etiam religioſum militem miſit. In his erant illi, qui baptizandi cum veniſſent ad Ioannem ſanctum Domini præcurſorem, & amicū ſponſi, de quo Dominus ipſe ait; In natis mulie" rum non ſurrexit maior Ioanne Baptiſta, & quæſiſſent ab eo, quid facerent: reſpon" dit eis: Neminem concuſſeritis: nulli calū" niam feceritis: ſufficiat vobis ſtipendium " veſtrum. Non eos vtique ſub armis militare " prohibuit, quibus ſuum ſtipendium ſufficere debere præcepit. Maioris quidem loci ſunt apud Deum, qui omnibus iſtis ſecularibus actionibus derelictis etiam ſumma cōtinentia caſtitatis ei ſeruiunt. Sed vnuſquiſque, ſicut Apoſtolus dicit, propriū donū habet à Deo; alius ſic, alius autem ſic. Hoc ergo primum cogita, quando armaris ad pugnā; quia virtus tua etiam ipſa corporalis donū Dei eſt. Sic enim cogitabis de dono Dei non facere contra Deum. Fides quando promittitur, etiam hoſti ſeruanda eſt, con-

Militū virtus corporalis donū Dei.

Fides hoſti promiſſa ſeruanda.

tra quem bellum geritur; quantò magis amico pro quo pugnatur? Pacem habere debet voluntas, bellum neceſſitas: vt liberet Deus à neceſſitate;& conſeruet in pace. Non enim pax quæritur, vt bellum excitetur;ſed bellum geritur, vt pax acquiratur. Eſto ergo etiam bellando pacificus, vt eos quos expugnas,ad pacis vtilitatem vincẽdo perducas.Beati enim pacifici; quoniam ipſi filij Dei vocabũtur.Si autem pax humana tam dulcis eſt pro temporali ſalute mortalium,quantò eſt dulcior pax diuina pro æterna ſalute Angelorum? Itaque hoſtem pugnantem neceſſitas perimat, non voluntas. Sicut rebellanti & reſiſtenti violentia redditur; ita victo vel capto miſericordia iam debetur. maximè in quo pacis perturbatio nõ timetur. Ornet mores tuos pudicitia coniugalis; ornet ſobrietas,& frugalitas. Valde enim turpe eſt, vt quẽ non vincit homo,vincat libido; & obruatur vino, qui non vincitur ferro. Diuitiæ ſeculares ſi deſunt,nõ per mala opera quærantur in mũdo:ſi autem adſunt,per bona opera ſeruentur in cœlo. Animum virilem & Chriſtianũ nec debent, ſi accedunt,extollere; nec debent frangere,ſi recedunt. Illud potiùs cogitemus,quod Dominus ait; vbi eſt theſaurus tuus, ibi erit & cor tuum.

Neceſſitate ad bellum veniendũ.

Captiuis miſericordia exhibẽda.

Milites debent eſſe ſobrii,pudici,& frugales.

Erga diuitias quomodo ſe debent habere.

Vetus Romanorū diſciplina militaris deſcri-
pta à Ioſepho, lib 3 de bello Iudaico, c. 3.

Studium in deſeſſum Romanorū belligerādi.

SI quis Romanorum reſpexerit militiæ diſciplinam, profectò cognoſcet tantū eos imperium nō fortunæ munere, ſed propria virtute quæſiſſe. Armis enim vti non in bello incipiunt; neq; ſolum, ſi neceſſe ſit, manus mouent, cum in pacis otio ceſſauerint; ſed armis veluti natura cohærentes nullas capiunt exercitationis inducias: nec tempora præſtolantur: Meditationes autem eorum nil à vera contentione diſcrepant; ſed in dies ſingulos militum quiſque omnibus armis tanquam in procinctu poſitus exercetur; quo etiam facillimè prælia tolerant. Neque enim ordo neglectus eos à conſueta diſpoſitione diſpergit: neque metus ſtupefacit: neque laſſitudo exhaurit. Vnde ſequitur, vt ſemper ſuperent, quos non itidem confirmatos inuenerint. Neç errauerit, ſi quis eorum meditationes cōflictus eſſe dixerit ſine ſanguine; cōtraq; prælia meditationes cum ſanguine. Nam ne repentino quidem hoſtium incurſu opprimi poſſunt; ſed quocunq; in hoſtilem terram irruperint, non niſi permunitis caſtris prælio decernunt. quæ quidem non leui opere, nec iniquo loco erigunt: nec inordinatè deſcribunt: ſed ſi quidem inæquale ſolum fuerit, complanatur: quatuor verò angulis

Ordo Romanorum in caſtris.

horum

horum dimenſio deſignatur. Nam et fabrorum multitudo, et ferramentorũ copia, quæ vſus exſtructionis poſtulat, ſequitur exercitum. Et interior quidem pars caſtrorum tabernaculis diſtribuitur: ambitus autem eorum extrinſecus muri faciẽ præfert; ordinatis etiam turribus pari ſpatio diſpoſitis: quarum interualla catapultis atque baliſtis, et alijs machinis ſaxa intorquentibus omnibuſque inſtrumentis miſſilium complent, vt cuncta ſcilicet iaculorum genera in promptu ſint. Portas autem quatuor ædificant, tam iumentis aditu faciles, quàm ipſis ſi quid vrgeat, introcurrentibus latas. Intus autẽ caſtra vici ſpatijs interpoſitis dirimũt: mediaq; tectorum tabernacula collocant: et inter hæc prætorium diuûm tẽplo ſimillimum prorſus, vt quaſi repentina quædam ciuitas exiſtat: forum quoque et opificum ſtationes, et ſedes militum primatibus, ordinumque principibus, vbi, ſi qua ſit inter alios ambiguitas, iudicent. Ipſe verò ambitus, et omnia, quæ in eo ſunt, multitudine ſimulti ſcientia fabricantiũ opinione citiùs cómunitur: qui, ſi res vrgeat, foſſa extrinſecus cingitur depreſſa cubitis quatuor, pariq; ſpatio lata. Armis autem ſepti per contubernia cum decore atq; otio in tentorijs agunt, omniaq; ab his ordinate etiam alia cauteque per contubernia expediuntur:

veluti ſi ligno,aquauè opus ſit, aut frumento.Nec enim cœna vel prandium,cùm voluerit,in poteſtate cuiuſquam eſt:ſimul autem omnibus ſomnus eſt:excubias & vigilandi tẽpora buccinæ ſignificãt;neque eſt omnino quicquam,quod ſine edicto geratur. Manè autẽ milites quidem ad centuriones, illi verò ad tribunos conueniunt ſalutatũ: cum quibus ad ſummum omnium ducem vniuerſi ordinum principes. Ille autem his ſignum, aliaque dat ex more præcepta proferenda ſubiectis:quibus et ꝗ in acie circũaguntur quò opus eſt: ac vniuerſi pariter incurrunt: itemque ſeſe recipiunt. Cùm autem caſtris egrediendum eſt, tuba indicium facit: nemoq; otioſus eſt; ſed vel ſolo nutu moniti tabernacula tollunt; omniaque ad profectionẽ inſtruunt; deinde iterũ tuba, vt ſint parati, ſignificat. Illi autem cum mulos & iumenta ſarcinis onerauerint, velut in curuli certamine ſignum expectant. Caſtra verò incendunt eò, quòd ſibi alia munire facilè ſit: & ne quando hoſtibus eadem vſui ſint.Et tamen tertio quoque tubæ ſigno indicant,vt exeatur; vrgendo aliqua ex cauſa morantes, ne quis ordinẽ deſerat:dexterque duci præco aſtans, ſi ad bellum parati ſunt,voce patria ter percontatur:illique toties alacri & magna voce paratos eſſe ſe reſpondent; interrogantẽ præ-

ueniunt:

Reuerentia & obedientia militũ erga præfectos.

Quomodo caſtris egredi ſolent.

ueniunt: & Martio quodam ſpiritu repleti cum clamore dextras erigunt. Deindè otioſè & cum omni decore progredientes ambulant, ſuum quiſque ordinem velut in bello cuſtodiens: pedites quibus thoracibus & galeis ſepti & vtroq; latere gladijs accincti. Læuus autem gladius multò eſt lógior, cùm dexter menſuram palmæ non excedat: qui verò Ducem ſtipant lecti pedites, ſcuta & lanceas geſtant: cætera manus haſtas & clypeos longos, ſerramque, & corbem, & ſarculum, necnon & habenam, & falcem, & catenam, triduique viaticum; vt parum interſit inter onuſta iumenta, & pedites. Equitibus autem ad dexteram gladius eſt longior, & contus in manu, tranſuerſuſque ad equi latus clypeus, ternaque in pharetra vel amplius dependent lata cuſpide iacula, nihil ab haſtis magnitudine differentia: caſsides verò & thoracas peditibus habent ſimiles: nulloq; armorum genere ab equitum alis diſcrepant lecti, qui circum Ducem verſantur. Agmina autem ſemper, cui ſorte id obtigerit, antecedit. Talia quidẽ ſunt Romanorum itinera, & manſiones, itemque armorum varietas. Nihil verò nec in prælijs inconſultũ aut ſubitũ agunt: ſed omnia ſemper ſequuntur facta ſententiam: opuſque adhibetur ante decretis. Vndè aut minimè peccant: aut ſi peccauerint, facilis eſt errati correctio. Fortunę

Arma peditum.

Arma equitum.

Nihil in prælijs inconſultum, aut ſubitũ agebant.

tunç autem ſucceſsibus meliores conſiliorũ, etiamſi aliter ſucceſſerit, arbitrantur euentus: quaſi bonum quidem fortuitum ad rem inconſultè gerendam illiciat: quæ verò ante cogitata fuerint, etiamſi aduerſus caſus exceperit, bene iã meditatos exhibeant ad cauẽdum, ne idem rurſus eueniat. & bonorũ quidem fortuitorũ nõ is author ſit, cui contigerint; triſtium verò, quæ præter ſententiã acciderint, ſaltem rectè conſulta videantur eſſe ſolatium. Armorum quidem exercitatione comparant, vt non modò corpora, ſed animi quoq; militũ fortiores ſint. Maior aũt illis eſt ex timore diligentia. Namq; leges apud eos nõ deſertionis ſolùm, verùm etiam minimæ negligentiæ ſunt capitales: ducesq; magis quàm ipſæ leges terribiles. Nãq; bonos honorando redimunt, ne in coercendis noxis videantur crudeles. Tanto autem obſequio rectorib. parẽt; vt & in pace ornamẽto ſint, & acie corpus vnum totius conſpiciatur exercitus. Sic eorum copulati ſunt ordines; ita circumduci ſunt mobiles, & acutis auribus ad præcepta, oculiſque ad ſigna, & ad opera manibus: vnde facere quidẽ ſemper ſtrenui ſunt; pati verò tardiſsimi. nec eſt vbi prælíantes aut multitudinem hoſtiũ, aut conſilia ſenſere Ducum, aut difficultatẽ regionum: ſed ne fortunæ quidẽ ſuccubuere. Nam & ea certiorem putant eſſe victoriã.

Maior illis diligentia ex honore.

Obediẽtia quanta.

Quo-

Quorum igitur actus à conſilijs incipiunt; conſultaque adeò ſtrenuus exequitur exercitus, quid mirum, ſi Euphrates ab oriente, & Oceanus ab occidente, itemque à meridiano tractu Africæ fertiliſsima regio, & à ſeptentrione Rhenus & Danubius ſunt imperij limites? cùm minorem eſſe poſsidentibus poſſeſsionem rectè quis dixerit.

ORATIONES AD DEVM MILITARES EX *ſacris literis depromptæ.*

Oratio Aſæ Regis Iudæ. 2. *Paral.* 14.

DOmine, non eſt apud te vlla diſtantia, vtrum in paucis auxilieris, an in pluribus: adiuua nos, Domine Deus noſter. In te enim & in tuo nomine habentes fiduciam venimus contra hanc multitudinem. Domine, Deus noſter tu es, non præualeat contra te homo.

Oratio Ioſaphat Regis Iuda. 2. *Paral*, 20.

DOmine Deus Patrũ noſtrorum, tu es Deus in cœlo: & dominaris cunctis regnis gentium: in manu tua eſt fortitudo, & potentia; nec quiſquã tibi poteſt reſiſtere. Non-

Nonne tu Deus noſter interfeciſti omnes habitatores terræ huius coram populo tuo Iſrael? & dediſti eam ſemini Abraham amici tui in ſempiternum? habitaueruntq́; in ea: & extruxerunt in illa ſanctuarium nomini tuo dicentes; ſi irruerint ſuper nos mala, gladius iudicij, peſtilẽtia, & fames, ſtabimus coram domo hac, in qua inuocatum eſt nomen tuum: & clamabimus ad te in tribulationibus noſtris, & exaudies ſaluoſque facies. Nunc igitur ecce filij Ammon & Moab nituntur eijcere nos de poſſeſsione, quam tradidiſti nobis, Deus noſter; ergo non iudicabis eos? In nobis quidem non eſt tanta fortitudo, vt poſsimus huic multitudini reſiſtere, quę irruit ſuper nos. Sed cùm ignoremus, quid agere debeamus, hoc ſolùm habemus reſidui, vt oculos noſtros dirigamus ad te.

Oratio Ezechiæ Regis Iuda. *Eſaię cap 37.*

DOmine exercituum Deus Iſrael, qui ſedes ſuper Cherubim: tu es Deus ſolus omnium regnorum terræ: tu feciſti cœlum & terram. Inclina Domine aurem tuam: & audi; aperi, Domine, oculos tuos; & vide: & audi omnia verba Sennacherib; quę miſit ad blaſphemandum Deum viuentem. Domine Deus noſter, ſalua nos de manu eius: & cognoſcant omnia regna terræ, quia tu es Dominus ſolus.

ORA-

Oratio militum Iudæ Machabæi. 1.*Mach.*3.

DOmine,ſancta tua conculcata ſunt: & contaminata ſunt : & ſacerdotes tui facti ſunt in luctum & in humilitatem : & ecce nationes conuenerunt aduerſum nos,vt nos diſperdant:tu ſcis,quæ cogitant in nos.Quomodo poterimus ſubſiſtere ante faciem eorũ,niſi tu,Deus, adiuues nos.

Oratio Iudæ Machabæi. 1.*Mach.*4.

BEedictus es, Saluator Iſrael, qui contriuiſti impetum potentis in manu ſerui tui Dauid: & tradidiſti caſtra alienigenarum in manu Ionathæ filij Saul, & armigeri eius: conclude exercitum iſtum in manu populi tui Iſrael & cõfundatur in exercitu ſuo , & equitibus. Da illis formidinem:& tabefac audaciam virtutis eorum: & commoueatur contritione ſua. Deijce illos gladio diligentium te : & collaudent te omnes, qui nouerunt nomen tuum in hymnis.

Oratio eiuſdem. 2.*Mach.*15.

TV Domine, qui miſiſti Angelum tuũ ſub Ezechia Rege Iuda,& interfeciſti de caſtris Sennacherib centum octoginta quinque millia : & nunc Dominator cœlorum mitte Angelum tuum bonum ante nos in timore & tremore magnitudinis brachij tui.vt metuant, qui cum blaſphemia veniunt aduerſus ſanctum populum tuum.

ORA-

Oratio Iudith. *Iudith cap.9.*

DOmine Deus Patris mei, reſpice caſtra Aſſyriorum nũc,ſicut caſtra AEgyptiorũ videre dignatus es, quãdo poſt ſeruos tuos armati currebãt cõfidẽtes in quadrigis, & in multitudine bellatorum. Sed aſpexiſti ſuper caſtra eorum, & tenebræ fatigauerũt eos. Tenuit pedes eorum abyſſus:& aquæ operuerunt eos. Sic fiant & iſti, Domine, qui cõfidunt in multitudine ſua, & in curribus ſuis, & in contis, & in ſcutis, & in ſagittis ſuis: & in lanceis gloriantur: & neſciunt,quia tu ipſe es Deus noſter,qui cõteris bella ab initio; & Dominus nomen eſt tibi. Erige brachium tuum ſicut ab initio:& allide virtutem illorum in virtute tua:cadat virtus eorum in iracundia tua, qui promittunt ſe violare ſancta;& polluere tabernaculum nominis tui; & deijcere gladio ſuo cornu altaris tui: Non enim in multitudine eſt virtus tua,Domine;neq; in equorum virib' volũtas tua eſt: nec ſuperbi ab initio placuerunt tibi:ſed humilium & manſuetorũ ſemper tibi placuit deprecatio. Deus cœlorum, Creator aquarum, & Dominus totius creaturæ,exaudi me deprecantem, & de tua miſericordia præſumentẽ. Memento, Domine, teſtamenti tui: vt domus tua in ſanctificatione permaneat, & omnes gentes agnoſcant;quia tu es Deus,& non alius prętér te.

Ora-

Orationes iaculatoriæ militares ſumptæ ex Pſalmis Dauidicis.

VOce mea ad Dominum clamaui, & exaudiuit me de monte ſancto ſuo. *Pſal. 3.*

Non timebo millia populi circumdantis me: exurge, Domine, ſaluum me fac, Deus meus.

Quoniam tu percuſsiſti omnes aduerſantes mihi ſine cauſa: dentes peccatorum contriuiſti.

Domini eſt ſalus, & ſuper populum tuum benedictio tua.

Vſquequo exaltabitur inimicus meus ſuper me? reſpice & exaudi me, Domine Deus meus. *Pſal. 12.*

Illumina oculos meos, ne vnquam obdormiam in morte, ne quando dicat inimicus meus; Præualui aduerſus eum.

Qui tribulant me, exultabunt ſi motus fuero: ego autē in miſericordia tua ſperaui.

Exultabit cor meum in ſalutari tuo: cantabo Domino, qui bona tribuit mihi: & pſallam nomini Domini altiſsimi.

Ego clamaui, quoniam exaudiſti me Deus: inclina aurem tuam mihi: & exaudi verba mea. *Pſal. 16.*

Mirifica miſericordias tuas, qui ſaluos facis ſperantes in te.

A reſiſtentibus dexteræ tuæ cuſtodi me, vt pupillam oculi.

Sub

Sub vmbra alarum tuarum protege me à facie impiorum, qui me afflixerunt.

Inimici mei animam meam circumdederunt: os eorum locutum eſt ſuperbiam:

Suſceperunt me ſicut leo paratus ad prædam, & ſicut catulus leonis habitans in abditis.

Exurge, Domine, præueni eum: & ſupplanta eum, eripe animam meam.

Pſal. 17. Deus, qui præcinxit me virtute; qui docet manus meas ad prælium; & poſuit arcum æreum brachia ſua.

Et dediſti mihi protectionem ſalutis tuæ: & dextera tua ſuſcepit me;

Et diſciplina tua correxit me in finem; & diſciplina tua ipſa me docebit;

Dilataſti greſſus meos ſubtus me: & non ſunt infirmata veſtigia mea:

Perſequar inimicos meos: & comprehendam illos: & non conuertar, donec deficiant:

Confringam illos, nec poterunt ſtare: cadent ſubtus pedes meos.

Et præcinxiſti me virtute ad bellum: & ſupplantaſti inſurgentes in me ſubtus me.

Et inimicos meos dediſti mihi dorſum: & odientes me diſperdidiſti.

Clamauerunt, nec erat, qui ſalues faceret: ad Dominum, nec exaudiuit eos.

Et comminuam eos vt puluerem ante faciem venti; vt lutum platearum delebo eos:

Eri-

Eripies me de contradictionibus populi: conſtitues me in caput gentium.

Populus, quem non cognoui, ſeruiuit mihi: in auditu auris obediuit mihi. Viuit Dominus, & benedictus Deus meus, & exaltetur Deus ſalutis meæ. Deus, qui das vindictas mihi; & ſubdis populos ſub me. Liberator meus de inimicis meis iracundis: Et ab inſurgentibus in me exaltabis me: à viro iniquo eripies me. Propterea confitebor tibi in nationibus, Domine: & nomini tuo pſalmũ dicam.

Dominus illuminatio mea, & ſalus mea, quem timebo? Dominus protector vitæ meæ; à quo trepidabo? Si conſiſtant aduerſum me caſtra; non timebit cor meum. Si exurgat aduerſum me prælium; in hoc ego ſperabo. Quoniam abſcondit me in tabernaculo ſuo: in die malorum protexit me in abſcondito tabernaculi ſui. In petra exaltauit me: & nunc exaltauit caput meũ ſuper inimicos meos. Circuiui; & immolaui in tabernaculo eius hoſtiam vociferationis: cantabo, & pſalmum dicam Domino. Exaudi, Domine, vocem quâ clamaui ad te: miſerere mei; & exaudi me: Tibi dixit cor meum; exquiſiuit te facies mea: faciem tuam Domine requiram: Ne auertas faciem tuam à me: ne declines in ira à ſeruo tuo. Adiutor meus eſto; ne derelinquas me, ne- *Pſalm. 26.*

que deſpicias me, Deus ſalutaris meus.

Pſal.27. Exaudi, Domine, vocem deprecationis meæ, dum oro ad te: dum extollo manus meas ad templum ſanctum tuum. Ne ſimul trahas me cum peccatoribus, & cum operantibus iniquitatem ne perdas me. Benedictus Dominus, quoniam exaudiuit vocem deprecationis meæ. Dominus adiutor meus, & protector meus; & in ipſo ſperauit cor meum: & adiutus ſum, & refloruit caro mea: & ex voluntate mea confitebor ei. Dominus fortitudo plebis ſuæ, & protector ſaluationum Chriſti ſui eſt. Saluum fac populum tuum Domine; & benedic hæreditati tuę; & rege eos, & extolle illos vſque in æternum.

Pſal.32. Dominus diſsipat conſilia gentium: reprobat autem cogitationes populorum: & reprobat conſilia Principum. Conſilium autem Domini in æternum manet: cogitationes cordis eius in generatione & generationem. Beata gens; cuius eſt Dominus Deus eius: populus, quem elegit in hæreditatem ſibi. Non ſaluatur Rex per multam virtutem: & gigas non ſaluabitur in multitudine virtutis ſuæ. Fallax equus ad ſalutem: in abundantia autem virtutis ſuæ non ſaluabitur. Ecce oculi Domini ſuper metuentes eum: & in eis, qui ſperant ſuper miſericordia eius. vt eruat à morte animas eorum, & alat

cos

eos in fame. Anima noſtra ſuſtinet Dominum. quoniam adiutor & protector noſter eſt. Quia in eo lætabitur cor noſtrum:& in nomine ſancto eius ſperauimus. Fiat miſericordia tua, Domine, ſuper nos, quemadmodum ſperauimus in te.

Iudica Domine nocentes me: expugna impugnantes me. Apprehende arma, & ſcutum:& exurge in adiutorium mihi. Effunde frameam:& conclude aduerſus eos, qui perſequuntur me. dic animæ meæ; ſalus tua ego ſum. Confundantur, & reuereantur quærentes animam meam. Auertantur retrorſum: & confundantur cogitantes mihi mala. Fiant tanquam puluis ante faciem venti; & angelus Domini coarctans eos. Fiat via illorum tenebræ, & lubricum: & Angelus Domini perſequens eos; Quoniam gratis abſconderunt mihi interitum laquei ſui: ſuperuacuè exprobrauerunt animam meam. Veniat illi laqueus, quem ignorat;& captio, quam abſcondit, apprehendat eum; & in laqueum cadat in ipſum. Anima autem mea exultabit in Domino; & delectabitur ſuper ſalutari ſuo. Omnia oſſa mea dicent; Domine, quis ſimilis tibi? Eripiens inopē de manu fortiorum eius; egenum & pauperem à diripientibus eum; Confitebor tibi in Eccleſia magna: in populo graui laudabo te. Non ſupergaudeant mihi, qui aduerſantur Pſal. 34.

mihi iniquè: qui oderunt me gratis; & annuunt oculis. Quoniam mihi quidem pacificè loquebantur: & in iracundia terræ loquentes, dolos cogitabant. Et dilatauerunt ſuper me os ſuum: dixerunt; Euge euge; viderunt oculi noſtri:

Vidiſti Domine, ne ſileas; Domine ne diſcedas à me. Exurge, & intende iudicio meo: Deus meus, & Dominus meus in cauſam meam.

Iudica me ſecundùm iuſtitiam tuam, Domine Deus meus; & non ſupergaudeant mihi. Non dicant in cordibus ſuis; Euge, euge, animæ noſtræ: nec dicant; Deuorabimus eum. Erubeſcant; & reuereantur ſimul, qui gratulantur malis meis. Induantur confuſione, & reuerentia, qui maligna loquuntur ſuper me. Exultent & lętentur, qui volunt iuſtitiam meam: & dicant ſemper; Magnificetur Dominus, qui volunt pacem ſerui eius. Et lingua mea meditabitur iuſtitiam tuam; tota die laudem tuam.

Pſal. 36. Gladium euaginauerunt peccatores; intenderunt arcum ſuum: gladius eorum intret in corda ipſorum. & arcus eorum confringatur.

Pſal. 37. Ne derelinquas me, Domine Deus meus: ne diſceſſeris à me.

Intende in adiutorium meum, Domine Deus ſalutis meæ.

Miſe-

Miſerere mei Deus, quoniam conculcauit me homo: tota die impugnans tribulauit me. Conculcauerunt me inimici mei tota die: quoniã multi bellantes aduerſum me.

In quacunque die inuocauero te, ecce cognoui quoniam Deus meus es.

In Deo ſperaui, non timebo quid faciat mihi homo. In me ſunt, Deus, vota tua, quæ reddam, laudationes tibi. *Pſal. 58.*

Quoniam eripuiſti animam meã de morte, & pedes meos à lapſu, vt placeam coram Deo in lumine viuentium.

Eripe me de inimicis meis Deus meus: & ab inſurgentibus in me libera me.

Eripe me de operantibus iniquitatem: & de viris ſanguinum ſalua me.

Quia ecce ceperunt animã meam: irruerunt in me fortes.

Exurge in occurſum meũ Domine Deus virtutum, Deus Iſraël.

Fortitudinem meam ad te cuſtodiã; quia Deus ſuſceptor meus es. Deus meus, miſericordia eius præueniet me.

Cantabo fortitudinem tuam; & exaltabo manè miſericordiam tuam.

Quia factus es ſuſceptor meus, & refugium meum in die tribulationis meæ. *Pſal. 59.*

Adiutor meus, tibi pſallã, quia Deus ſuſceptor meꝰ es: Deus meꝰ miſericordia mea.

Quis deducet me in Ciuitatem muni-

tam? nonnè tu Deus? da nobis auxilium de tribulatione, quia vana ſalus hominis.

In Deo faciemus virtutem: & ipſe ad nihilum deducet tribulantes nos.

Pſal. 61. In Deo ſalutare meũ, & gloria mea: Deus auxilij mei, & ſpes mea in Deo eſt.

Sperate in eo omnis congregatio populi: effundite coram illo corda veſtra: Deus adiutor noſter in æternum.

Pſal. 139. Dixi Domino; Deus meus es tu. exaudi, Domine, vocem deprecationis meæ.

Domine, Domine virtus ſalutis meæ, obumbraſti ſuper caput meum in die belli.

Ne tradas me, Domine, à deſiderio meo, peccatori: cogitauerunt contra me, ne derelinquas me, ne fortè exaltentur.

Pſal. 43. Deus auribus noſtris audiuimus: patres noſtri annuntiauerunt nobis opus, quod operatus es in diebus eorum, & in diebus antiquis.

Manus tua gentes diſperdidit; & plantaſti eos: afflixiſti populos; & expuliſti eos:

Nec enim in gladio ſuo poſſederunt terram; & brachium eorum non ſaluauit eos:

Sed dextera tua, & brachium tuum, & illuminatio vultus tui: quoniam complacuiſti in eis.

Tu es ipſe Rex meus, & Deus meus: qui mandas ſalutes Iacob.

In te inimicos noſtros ventilabimus cornu, & in nomine tuo ſpernemus inſurgentes in nobis.

Non enim in arcu meo ſperabo: & gladius meus non ſaluabit me.

Saluaſti enim nos de affligentibus nos: & odientes nos confudiſti.

In Deo laudabimur tota die: & in nomine tuo confitebimur in ſeculum.

Exurge, quare obdormis Domine? exurge, & ne repellas in finem.

Quare faciem tuam auertis? obliuiſceris inopiæ noſtræ: & tribulationis noſtræ?

Quoniam humiliata eſt in puluere anima noſtra: conglutinatus eſt in terra venter noſter.

Exurge, Domine, adiuua nos: & redime nos propter nomen tuum.

Conturbatæ ſunt gentes, & inclinata ſunt regna: dedit vocem ſuam, & mota eſt terra. *Pſal. 45.*

Dominus virtutum nobiſcum: ſuſceptor noſter Deus Iacob.

Venite & videte opera Domini: quæ poſuit prodigia ſuper terram, auferens bella vſque ad finem terræ.

Arcum conteret: & confringet arma: & ſcuta comburet igni.

Vacate,& videte, quoniam ego ſum Deus: & exaltabor in gentibus;& exaltabor in terra.

Dominus virtutum nobiſcum: ſuſceptor noſter Deus Iacob.

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE
1.007.997

Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZ. VITT. EMANUELE
ROMA

Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

BIBLIOTECA